

Katri Ollila
AINA EI KANNATA MATKUSTAA
Matkailun haitat ja niiden ehkäiseminen

Opinnäytetyö
KESKI-POHJANMAAN AMMATTIKORKEAKOULU
Matkailun koulutusohjelma
Maaliskuu 2011

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Pietarsaari	Aika Maaliskuu 2011	Tekijä/tekijät Katri Ollila
Koulutusohjelma Matkailun koulutusohjelma		
Työn nimi AINA EI KANNATA MATKUSTAA Matkailun haitat ja niiden ehkäiseminen		
Työn ohjaaja Katarina Broman		Sivumäärä 48
Työelämäohjaaja Aila Virpikari		
<p>Matkailu on maailman mittavin elinkeino. Siihen liittyviä työpaikkoja on kymmenesosa kaikista maailman työpaikoista. On ennustettu, että matkailun määrä kaksinkertaistuu vuoteen 2020 mennessä. Matkailu on kiinnostava ilmiö, toiset pitävät sitä oikeutettuna toiset taas kaiken pahan alkuna ja syynä.</p> <p>Opinnäytetyössä esiteltiin matkailun varjopuolia eri näkökulmista. Esille tuotiin matkailun vaikutukset ympäristöön, luontoon, eläimiin, kulttuuriin ja alkuperäiskansoihin. Näitä ongelmia ovat muun muassa saastuminen, luonnon kuluminen, eläinten häiriintyminen, kulttuurin kaupallistuminen ja alkuperäisväestön elintilan pieneneminen. Vaikutuksia katsottiin niin maailman kuin kotimaankin kannalta. Työssä esiteltiin keinoja haittojen vähentämiseksi kestävän matkailun hengessä. Asioita havainnollistettiin erilaisten esimerkkien avulla.</p> <p>Kestävä turismi oli esillä myös kyselyssä, joka tehtiin työn toimeksiantajalle, sodankyläläiselle matkatoimistolle Matka-Ilolle. Matka-Ilo on tärkeä alueellinen vaikuttaja Keski-Lapissa. Työn tutkimusosiona oli kvalitatiivinen tutkimus, jossa kartoitettiin yritysten verkkosivujen avulla Suomen kolmen suurimman matkanjärjestäjän toimia ehkäistä ja minimoida matkailun haittoja.</p> <p>Kirjoittaja on oppinut prosessin aikana paljon ja on nyt tietoisempi vastuustaan matkailijana. Omilla teoillaan voi lisätä, mutta myös vähentää matkailun haittoja. Työ voi toimia vastuullisen matkailijan tietolähteenä tavalliselle turistille. Siinä tuodaan esille asioita, jotka tiedostamalla voi ehkäistä matkailun varjopuolia. Edelleenkin kannattaa matkustaa elämänlaadun parantamiseksi ja arkielämässä jaksamisen turvaamiseksi</p>		
Asiasanat Ekomatkailu, globalisaatio, kestävä matkailu, matkailija, matkailun haitat, ympäristövaikutukset		

ABSTRACT

CENTRAL OSTROBOTHNIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES	Date	Author
Pietarsaari	March 2011	Katri Ollila
Degree programme Degree programme in Tourism		
Name of thesis IT DOES NOT ALWAYS PAY OFF TO TRAVEL The adverse effects of tourism, and some of their remedies		
Instructor Katarina Broman		Pages 48
Supervisor Aila Virpikari		
<p>Tourism is the world's biggest industry, employing every tenth of the world's workforce. It is predicted that the volume of tourism doubles before 2020. The attitudes towards tourism are twofold, some considering tourism useful and justified, others viewing it as the mother of all evil.</p> <p>The work inspected the adverse effects of tourism on the environment, nature, wildlife, culture, and the local people, both in Finland and in the wider world. These effects include pollution and degradation of nature, harm to wildlife, commercialization of culture, and the decrease of living space of indigenous people. Ways to reduce these effects in the spirit of sustainable tourism were reviewed, with examples.</p> <p>Sustainable tourism was also taken up as an item in the poll conducted on the travel agency Matka-Ilo, the employer of this work. The research section of the study consisted of a qualitative survey of how the three largest Finnish travel agencies seek to minimize the problems caused by tourism.</p> <p>The author learned quite a lot during her work, and surely is now much better aware of her responsibilities as a tourist and a citizen of the world. She hopes that her study could serve as a concise summary for other ordinary tourists as well, about the existence of, but also about the ways to mitigate, some of the adverse effects of tourism.</p>		
Key words Ecotourism, environmental effects, globalization, problems, sustainable tourism		

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	1
2 MATKA- ILO	2
2.1 Matkatoimistojen tarve	2
2.2 Yrityksen teemahaastattelu	3
3 MATKAILU SEKÄ MATKAILIJA KÄSITTEENÄ	7
3.1 Matkailu käsitteenä	7
3.2 Matkailijatyypit	8
4 MATKAILU JA GLOBALISAATIO	9
4.1 Matkailun aiheuttamat muutokset	9
4.2 Ympäristövaikutukset	10
4.3 Esimerkki Galapagossaarista	12
4.4 Eläimet	13
4.5 Kestävä kehitys ja globalisaatio	17
5 MATKAILU JA ALKUPERÄISKANSAT	18
5.1 Alkuperäiskansojen oikeudet	18
5.2 Matkailun sosiokulttuuriset vaikutukset	20
5.3 Esimerkki Intiasta	21
5.4 Ihmiskauppa	21
6 MATKAILUN SEURAUKSET SUOMESSA	23
6.1 Lappi	23
6.2 Ylläksen ja Levin alkuperäiset asukkaat	24
6.3 Lähimatkailu	24
6.4 Maaseutumatkailu	25
7 LAADULLINEN TUTKIMUS	27
7.1 Tutkimusmenetelmä	27
7.2 Tutkimuksen suorittaminen sekä tulokset	28
7.2.1 Aurinkomatkat	28
7.2.2 Finnmatkat	29
7.2.3 Tjäreborg	30
7.3 ESPAT-järjestö	31
7.4 Vapaus valita	32
8 MATKAILUN HAITTOJEN VÄHENTÄMINEN	34
8.1 Kestävä matkailu	34
8.1.1 Esimerkki Nepalista	35
8.1.2 Ympäristötietoinen matkailu	36
8.1.3 Ekomatkailu	38
8.2 Vastuullinen matkailija	39
8.3 Reilu matkailu	40

9 POHDINTA	42
-------------------	-----------

LÄHTEET	45
----------------	-----------

KUVIOT

KUVIO 1 Matkailun vaikutusten yleinen viitekehys

KUVIO 2 Matkailun vaikutus eläinten luonnolliseen ravinnon hankintaan

1 JOHDANTO

Niin kuin Columbus aina retkiltänsä löytää muuta kuin luuli löytävänsä.
Maija Paavilainen. Myötätuulta (1992)

Maija Paavilaisen aforismi kuvaa mielestäni hyvin matkailun maailmaa. Matkailu avartaa. Matkailu mahdollistaa tutustumisen erilaisiin kulttuureihin. Se rentouttaa, opettaa ja palkitsee. Mutta mitä muuta matkailu on? Kuten kaikissa asioissa, niin matkailussakin on kaksi puolta. Tässä työssä tullaan käsittelemään matkailun varjopuolta, sitä puolta josta ei näkyvästi puhuta.

Aiheena opinnäytetyö on laaja. Rajaamisen helpottamiseksi työssä keskitytään vastaamaan muutamaan ydinkysymykseen. Mitä varjopuolia matkailu sisältää? Keneen matkailun uhat kohdistuvat? Mitä asioille voidaan tehdä? Työn tarkoitus ei ole kertoa mitä pitää tehdä ja minne pitää matkustaa ja minne ei. Työssä tuodaan esille matkailun haitallisia puolia ja työlläni tahdon herättää ajatuksia.

Työssä esitellään matkatoimisto Sodankylästä, Matka-Ilo. Toimisto on saanut muutama vuosi sitten matkanjärjestäjän oikeudet. Olen itse kotoisin Sodankylästä ja Matka-Ilo on palvellut minua aina aurinkoisena. He pitivät työni aiheesta ja halusivat tukea minua sen valmistumisessa, näin he toimivat toimeksiantajanani. Tutkimuksena työssä selvitetään Suomen kolmen suurimman matkanjärjestäjän tapoja toimia vastuullisena järjestäjänä.

Aihe esitellään mahdollisimman monipuolisesti sekä maailmanlaajuisesti mukaan lukien Suomi. Lähteiden löytäminen oli vaihtelevaa, oli aiheita, joihin lähteiden löytäminen oli helppoa ja aiheita joihin oli vaikeaa. Matkailu tuo ongelmia ja ne on syytä esitellä, koska jos ei tiedosta ongelmaa, on sitä vaikea ratkaista.

2 MATKA -ILO

Työn toimeksiantajana toimii Sodankyläläinen matkatoimisto, Matka-Ilo. Matka-Ilo Oy on perustettu vuonna 1990. Sen omistavat Aila Virpikari ja Riitta-Leena Aulamo. Yritys on Suomen Matkatoimistoliiton jäsen. (Matka-Ilo 2011.) Tämä pieni matkatoimisto yrittää taistella olemassaolostaan suurten matkatoimistojen ja lisääntyvän Internetissä asioimisen keskellä. Sen valttikortteja ovat ammattitaitoinen, luotettava, ja iloinen palvelu. Matkatoimisto on ollut aina apuna, niin tätäkin työtä tehdessäni. Vaikka asiointi verkossa kasvaa, matkatoimistot ovat edelleen tarpeellisia, kuten tässä luvussa kuvataan.

2.1 Matkatoimistojen tarve

Matkustuskulttuuri on nopeasti muuttunut ja muuttumassa. Vapaa-ajan matkoista perinteiset seuramatkat menettävät asiakkaitaan omatoimiselle matkustamiselle. Liikematkustus laajenee ja saa uusia muotoja kansainvälisen yhteistyön, verkottumisen, ulkomaisten omistusten ja liikesuhteiden lisääntyessä. Olennaista matkustamisessa on, että matkailijat tarvitsevat ja käyttävät matkustamiseen liittyviä palveluita, ja näitä palveluita välittävät ja tuottavat matkatoimistot. (Verhelä 2000, 9.)

Matkan ostaminen on sikäli erikoinen kauppa, että siinä asiakas maksaa jostakin ennen kuin hän on saanut tuotteet. Matkojen myynti riippuu näin ollen paljon siitä, mitä informaatiota on tarjolla. Tämä tieto on usein vielä tunteisiin vetoavaa, ovathan lomamatkat edelleen kuvitelmien ja unelmien ainesta. On vaikeaa tuottaa automaattisesti tähän tilanteeseen sopivaa neuvontaa. Ei ole mitään syytä, miksi tietoa ei voisi toimittaa sähköisesti, mutta tiedon pitää olla sovitettu asiakaskohtaisesti. Verkkopalveluista huolimatta on edelleen tarve sijoitusneuvojille ja samalla tavalla on tulevaisuudessakin tarve matkatoimistojen ihmisille. (The Economist 1998.)

Tulevaisuudessa matkatoimistot tulevat olemaan asiantuntijoita tehtävissä, jotka ulottuvat pelkän paikanvarausjärjestelmien käytön ulkopuolelle. Lintujen katselijoille paras neuvonantaja on ornitologi. Kun yhä useammat ihmiset etsivät toimintalomia ja erilaisia teemalomia, matkatoimistolla pitää olla käytettävissään asiantuntijoita vaikkapa valaankatseluun,

helmien sukellukseen ja kanoottiretkeilyyn. Siinä vaiheessa kun pääsy matkan kohteeseen on enää pelkkä tekninen yksityiskohta, matkatoimistovirkailijan tärkein tehtävä on auttaa asiakasta tekemään tunteisiin perustuva päätös siitä, minne tämä haluaa mennä. (The Economist 1998.)

2.2 Yrityksen teemahaastattelu

Matka-Ilon esittelemiseksi tehtiin teemahaastattelu. Välimatkan pituuden sekä aikataulusyiden takia tutkimus toteutettiin sähköpostitse. Näin haastateltavat pystyivät vastaamaan kysymyksiin kun heille parhaaksi sopi, työpäivän lomassa. Teemahaastattelu on puoli-strukturoituna vapaampi tapa kerätä aineistoa ja toimii muun muassa silloin kun tavoitteena on kerätä tietoa jostakin tietystä temasta (Airaksinen & Vilkkä 2003, 63). Teemoja oli kolme. Ensimmäisenä teemana oli historia, eli mistä kaikki sai alkuunsa. Toisena teemana oli nykypäivä eli se, millä tavalla Matka-Ilo on kehittynyt ja mitä se tarjoaa. Kolmas teema käsitteli suoremmin työni keskeistä aihetta, matkailun varjopuolia. Lopuksi Matka-Ilon väki sai kertoa omista tuntemuksistaan yleisesti.

Aila Virpikari ja Riitta-Leena Aulamo ovat olleet ennen matkatoimiston perustamista Sodankylän kunnan palveluksessa. Työn kuvaan kuului matkailuneuvonta ja -info sekä markkinointi. Kunnan tiloissa toimi matkatoimisto Sodankylän matkailu Oy, jossa he molemmat työskentelivät. 1990-luvun alkupuolella Sodankylän kunnallinen toimisto lopetti matkalippujen myynnin, keskittyi markkinoimaan kunnan matkapalveluita ja lopetti toiminnan matkatoimistona. Molemmilla Matka-Ilon omistajalla on matkailualan koulutus ja he haaveilivat oman matkatoimiston perustamisesta jo 1980-luvun loppupuolella. Kun Sodankylässä matkatoimisto lopetti, oli aika toteuttaa haaveet ja perustaa oma yritys. Molemmat pitivät työstä nimenomaan matkatoimistossa.

Matka-Ilolla on sopimus mm. Aurinkomatkojen, Lomamatkojen, Apollon, Deturin, Olympian, Sagamatkojen, OK-matkojen, Alma Tourin sekä Hispanian, Airfinlandin sekä kymmenien muiden lentoyhtiöiden kanssa, mukaan lukien Finnair, SAS, Blue1, Finncom, Lufthansa, KLM ja British Airways. Laivayhtiöistä sopimus on esimerkiksi Viking Linen, Tallink Siljan, Hurtigrutenin, Eckerölinesin sekä Finnlinesin kanssa. Näiden kaikkien kanssa on siis tehty hyväksytty myyntisopimus, muuten ei voi myydä tai välittää niiden

matkoja. Esimerkiksi kansainvälisten lentolippujen myyntimääräykset tulevat Air Transport Association (IATA):lta, jonka päämaja sijaitsee Genevessä.

Matka-Ilo on hankkinut matkanjärjestäjäoikeudet kaksi vuotta sitten. Matkoja, joita he ovat järjestäneet, ovat olleet Sodankylä-Murmansk-matka ja matkailu Sodankylästä Norjaan mm. Lofoteille, Hurtigruteniin ja Nordkappiin. Lähinnä he kuitenkin ovat järjestäneet bussimatkoja lähialueille, 4-6 matkaa vuodessa, sekä kylpylä- ja teatteri matkoja esim. Ouluun ja Kuusamoon. He ovat paketoineet lukijamatkoja, mutta niissä vastuullinen matkanjärjestäjä on ollut mm. Aurinkomatkat tai Lomamatkat ja Matka-Ilo on pääasiassa hoitanut kyyditykset lähtöpaikkakunnalle.

Seuraava aihe haastattelussa liittyi niihin teemoihin, joita käsitellään laajimmin jäljempänä opinnäytetyössä. Kysyttiin, miten Matka-Ilo on ottanut huomioon matkanjärjestäjänä ja edelleen myyjänä paikallisen ympäristön sekä kulttuurin. Aina kun Matka-Ilo valitsee kohteen, johon se järjestää matkoja, se ottaa huomioon jokaisen paikkakunnan erityispiirteet, historian, luonnon ja sen nähtävyydet, samoin kuin kulttuurin ja erilaiset mahdollisuudet esitellä tätä kulttuuria matkailijoille. Mielellään matkailijat käyvät museoissa, kirkoissa sekä luonnonnähtävyyksillä vaikkapa kuvaamassa lintuja, maisemaa ja luonnon omia vesiputouksia.

Aterioinnissa nautitaan mielellään paikallista ruokaa. Paikalliset esitykset kuten tanssi, runo, teatteri tai vastaava kiinnostavat myös. Paikallisoppaan johdolla kuullaan alueen historiasta tarkemmin, kuten kulttuuristakin. Matka-Ilo on kiinnostunut edistämään kestävä matkailua, jotta ilmasto pysyisi mahdollisimman hyvänä ja jätevuoret pienenisivät.

Aila Virpikari on käynyt n. 30 eri maassa ja Riitta-Leena Aulamo on käynyt 50 maassa. Useat asiakkaat luottavat heidän omakohtaisiin kokemuksiinsa ja lähtevät juuri niihin paikkoihin, joissa Virpikari ja Aulamo ovat itse käyneet. On ollut heidän periaatteenaan käydä lähes aina eri paikassa, jotta saataisiin kokemuksia mahdollisimman monesta matkakohteesta. Yrittäjänä ei kuitenkaan ole aikaa lähteä niin usein lomalle kuin haluaisi, mutta onneksi työssä on sellainen etuoikeus, että on voinut matkustaa paljon vuosien aikana. Nykyään matkustaminen on vähentynyt niin rahan puutteen kuin ikääntymisen takia.

Lopuksi kyselyssä matkatoimiston väelle annettiin mahdollisuus omiin huomioihin. Virikkeeksi kysyttiin olisiko heillä jotakin parannettavaa, kun ajatellaan toimintaa niin Suomessa kuin maailmallakin matkailun alalla. Ensimmäisenä heillä oli mielessään huoli nykypäivästä ja yleistyvistä Internetin käytöstä. Aila Virpikari toivoi, että asiakkaat vielä tarvitsisivat heidän palveluitaan, siis henkilökohtaista palvelua, eivätkä pelkästään tekisi matkavarauksiaan netissä itsekseen, saamatta tukea ammattimyyjältä.

Vastuusta nettioistajien olisi myös hyvä olla tietoisia, eli he ovat todella yksin maailmalla ilman matkatoimistoa, jos jotain sattuu. Kukaan ei huolehdi tilalle uutta tai vastaavaa matkaa, jos katastrofi kohtaa kohteessa. Nyt kun viime vuosi oli täynnä kaikenlaista hankalaa matkailua koskevaa, oli lakkoja, lunta, tuhkaa, tulvaa, sotaa, maanjäristyksiä, tauteja ja vaikka mitä. Eli todella tuntui, että mekin olimme todella tärkeässä roolissa, kun pidimme yhteyksiä asiakkaisiimme eripuolilla maailmaa, Virpikari (2011) tähdentää.

Seuraavana Aila Virpikari halusi myös tuoda esille työn, mitä he tekevät asiakkaittensa eteen ilman, että saavat siitä rahallista korvausta. Asiakkaat ovat Matka-Ilon työntekijöille todella tärkeitä ja he tekevät parhaansa ollakseen avuksi. Lapin ihmiset ovat ahkeria matkustamaan ja heitä löytyy joka puolelta maailmaa.

Paljon palkatonta työtä teemme aina asiakkaillemme, jos jotain sattuu maailmalla – eli jo tuhkakilvi sai aikaan sen, että me työstämme vieläkin niitä palautuksia matkoista ja ei ole voitu asioita hoitaa ns. työaikana vaan ollaan näin yrittäjinä aamusta iltaan niitäkin hoidettu, samoin erilaisten lakkojen aikana sen tuhannet puhelut sinne ja tänne on tehty ja yritetty parhaamme, että asiakkailtamme on kaikki järjestynyt parhain päin, Virpikari (2011) kertoo.

Lopuksi Aila Virpikari toivoo, että heitä tarvitaan myös ihan tavallisissa matkalippuvarauksissakin.

Kyllä me tarvitsemme niitä junalipun ja lentolipun ostajia ihan arkipäivän rutiinitöihin, ettei aina vain oteta yhteyttä, kun on jokin kimurantti matka kysymyksessä. Niitäkin jaksaa hoitaa, jos normaali päivärutiini turvaisi taloudellisen tilanteen. Näinä aikoina vaan kaikki haluavat itse netissä pyöriä ja tehdä varauksia, Virpikari (2011) toteaa.

Matka-Ilossa on usko ja luottamus tulevaisuuteen. Yrittäjät kouluttavat itseään nykyajan haasteisiin ja näin pyrkivät pysymään ajan tasalla, kuten tähänkin saakka. He ovat käyneet monissa alan koulutuksissa vuosien aikana. Virpikari sanookin, että niin kauan kun pää vielä ottaa uutta koulutusta vastaan, he jaksavat tehdä ja yrittää.

Yhteenvetona haastattelusta voi päätellä, että yrityksessä on usko huomiseen, vaikka tällä hetkellä eletäänkin vaikeampia aikoja. Internetin yleistyessä pelkona on, että potentiaaliset asiakkaat varaavat matkansa verkosta. Verkon käytön etuna on esimerkiksi se, ettei olla riippuvaisia kellosta, vaan matkan voi varata silloin kun itselle parhaiten sopii. Lapissa ei ole monia yksityisiä matkatoimistoja enää olemassa, ja pitkät matkat matkatoimistoihin ovat ongelma. Matka-Ilo on kuitenkin taitelija tässä muuttuvassa maailmassa. Kuten yrityksen nimikin kertoo, yrityksessä uskotaan, että mikään ei korvaa hymyilevää asiakaspalvelijaa.

3 MATKAILU SEKÄ MATKAILIJA KÄSITTEENÄ

Ennen kuin voidaan syventyä matkailun varjopuoliin syvemmin on syytä tarkastella matkailua ja matkailijaa käsitteenä.

3.1 Matkailu käsitteenä

Matkailu- ja matkailija-käsitteet kulkevat käsi kädessä ja ne voidaan parhaiten ymmärtää toistensa kautta (Vuoristo 2003, 16). Matkailu on käsitteenä moni-ilmeinen. Sillä on monta muotoa ja ulottuvuutta siitä huolimatta, että matkailu joskus yksipuolisesti tarkoittaa esimerkiksi vain loma-aikana tapahtuvaa tai vain ulkomaille suuntautuvaa matkailua. (Vuoristo & Vesterinen 2002, 12.)

Matkailu käsitteenä on ihmisten liikkumista ja toimimista vakinaisen asuin- ja työympäristönsä ulkopuolella. Se on myös samalla lähtö- ja kohdealueiden välistä vuorovaikutusta, jonka toisena osapuolena ovat matkailijoita palvelevat yritykset ja organisaatiot. Teknisillä määritelmillä matkailu ja matkailijat rajataan tilastollisesti, mikä on tarpeellista mm. alueellisten vertailujen, kehityksen seurannan, suunnittelun ja aluepolitiikan kannalta. Taloudelliset määritelmät katsovat matkailua sekä liiketoimintana että elinkeinona. (Vuoristo 2003, 15) Matkailu-käsitteen synonyyminä käytetään usein turismia, koska näin vältetään liialta toistolta, mutta turismilla tarkoitetaan usein kuitenkin nimenomaan vapaa-ajan matkailua (Vuoristo & Vesterinen 2002, 12).

Matkailu luokitellaan kolmeen pääryhmään, jotka ovat loma- ja vapaa-ajan matkat, työmatkat sekä matkat muista syistä. Loma- ja vapaa-ajan matkoja ovat esimerkiksi virkistysmatkat, matkat kulttuuritapahtumiin ja urheilumatkat. Myös ystävien ja sukulaisten tapaamisella on tärkeä asema loma- ja vapaa-ajan matkailussa. Työmatkailu sisältää kokous- ja kannustematkailun. Matkat muista syistä voivat olla esimerkiksi opiskeluun liittyviä, uskonnon harjoittamiseen kuuluvia kuten pyhiinvaellusmatkat, tai ne voivat liittyä terveydenhoitoon tai kauttakulkuun. Varsinaisten matkailijoiden ohella omaksi ryhmäksi on luet-

tu myös päiväkävijät. Matkailijoiksi ei lueta pakolaisia, diplomaatteja, rajatyöläisiä, maahanmuuttajia tai armeijan joukkoja. Kansainvälinen matkailu on valtionraajat ylittävää matkailua, josta usein puhutaan incoming- (ulkomaalaisten matkailu Suomeen) ja outcoming (suomalaisten matkailu ulkomaille) –matkailuna. (Vuoristo 2003.16—17.)

3.2 Matkailijatyypit

Kotimaiset sekä kansainväliset matkailijat jakautuvat monenlaisiin tyyppeihin, ryhmiin tai segmentteihin motivaatiotekijöiden perusteella. Jakoon liittyy maantieteellinen ulottuvuus, sillä matkailijoiden kohdevalinnat riippuvat toisaalta matkailijan odotuksista ja motivaatioista, toisaalta kohteiden ja niihin liittyvien attraktioiden edellytyksistä täyttää kyseisiä toiveita. Attraktiot ovat johonkin paikkaan tai alueeseen sitoutuneita tuotteistettuja vetovoimatekijöitä. Niitä ovat yksittäiset nähtävyydet sekä yleensä alueiden ominaisuudet, jotka kiinnostavat matkailijoita ja jotka on otettu matkailukäyttöön. (Vuoristo 2003. 17.)

Matkailijat voidaan jakaa psykograafisiin tyyppeihin, joiden ääripäävät ovat psykosentrikot ja allosentrikot. Psykosentrikot suosivat valmiita matkanjärjestelyjä sekä passiivisia harrastuksia. He arvostavat totuttua ja tuttua ilmapiiriä ja ympäristöä. He ajattelevat varauksellisesti ja ovat itseensä keskittyneitä. Allosentrikot ovat matkanjärjestelyissään itsenäisiä ja etsivät uusia ja outoja kohteita. He ovat aktiivisia harrastajia ja nauttivat uusista kokemuksista ja elämyksistä. Yleensä he ovat kiinnostuneita vieraista kulttuureista ja ihmisistä. He ovat ulospäin suuntautuneita ja avoimia. Näiden väliin jäävät midsentrikot, joilla on molempien päätyyppien ominaisuuksia. Midsentrikot muodostavat suurimmat markkinat. Psykosentrikot ovat tuottoisa asiakaskunta koska he käyttävät rahaa valmiisiin palveluihin ja paketteihin. Maantieteellinen liikkumavara kasvaa ja avartuu kaikilla sitä mukaa kun allosentrikot hakeutuvat uusille alueille ja heidän valtaamistaan paikoista tulee tuttuja sekä turvallisia. (Vuoristo 2002, 45—47.)

4 MATKAILU JA GLOBALISAATIO

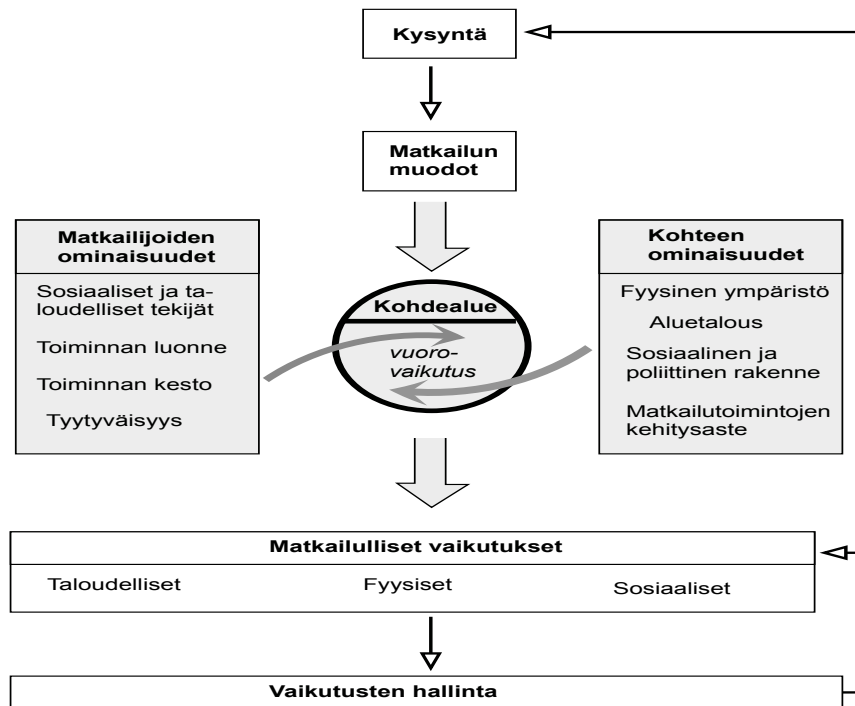
Matkailu on maailman mittavin elinkeino. Matkailu muodostaa 11 % maailman bruttokansantuotteesta, ja siihen liittyviä työpaikkoja on kymmenesosa kaikista maailman työpaikoista. Maapallolla matkustaa vuodessa yhteensä 800 miljoonaa matkailijaa. Matkailun määrän ennustetaan kaksinkertaistuvan vuoteen 2020 mennessä. (World Wide Fund for Nature 2009.)

Useat talous- ja kulttuurielämän sekä politiikan osa-alueet, joihin matkailu on sidoksissa kansainvälistyvät ja globalisoituvat. Matkailu on globalisaatioprosessin osa sekä elinkeinona että loma- ja työmatkailuna. Matkailun maailmanlaajuistumisen eräänä huipentumana voidaan pitää monikansallisia hotelliketjuja, jotka levittyvät muiden monikansallisten yritysten lailla kaikkialle, missä on riittävästi matkailuvetovoimaa ja -kysyntää. Työmatkailu on puolestaan globalisoitunut talouselämän yleisen kansainvälistymisen vanavedessä. Turistit ovat seuranneet kehitystä kaukomatkailun kiihtyvä kasvu lienee selvin merkki loma- matkailun globalisaatiosta. (Vuoristo 2003, 18—19.)

4.1 Matkailun aiheuttamat muutokset

Matkailun aiheuttamat muutokset on vaikeaa, monissa tapauksissa jopa mahdotonta erottaa ihmistoiminnan yleensä aiheuttamista muutoksista. Matkailua näkee usein syytettävän monista ympäristövaurioista, sellaisistakin, jotka johtuvat pääosin muusta ihmistoiminnasta. Matkailu ja matkailijat ovat näkyvä ilmiö, joita on helppo osoittaa sormella. (Saukkonen 1999, 30—31.)

Laajamittainen matkailuelinkeino (Kuvio 1) ei voi olla aiheuttamatta vaikutuksia siihen ympäristöön, jonne matkailu suuntautuu. Toiset vaikutukset ovat paikallisia kun taas toiset ulottuvat kauas kohdealueen ulkopuolelle, kuten kaukoliikenteen päästöt. Vaikutukset ovat pääosin kielteisiä, mutta myös myönteisiä vaikutuksia voidaan tunnistaa. (Hemmi 2005, 41.)

KUVIO 1 Matkailun vaikutusten yleinen viitekehys. (mukaillen Hemmi 2005, 41.)

Matkailun ympäristövaikutukset voidaan jakaa fysikaalisiin, sosiaalistaloudellisiin ja kulttuurisiin vaikutuksiin. Paikalliset asukkaat kärsivät siitä, että matkailijat käyttävät vettä, energiaa ja muita luonnonvaroja niin paljon, että paikalliset joutuvat tinkimään omasta käytöstään. Sosiaalistaloudellisesti katsottuna matkailu voi tuoda kohdealueelle rikollisuutta, huumeita, prostituutiota ja kehitysmaihin teollisuusmaiden yleistä ja tuhlailevaa elämäntapaa, välinpitämättömyyttä ja ahneutta. Taloudellinenkin hyöty valuu usein pois kohdemaasta monikansallisten ja muiden ulkomaisten majoitus-, ravitsemus- ja kuljetusyritysten kautta. Matkailualan parhaat työpaikat täytetään ulkopaikkakuntalaisilla, paikalliset saavat heikommin palkattuja ja sesonkiaikaisia työpaikkoja, mikä murtaa paikallisen työelämän rakenteita. (Saukkonen 1999, 30—31.)

4.2 Ympäristövaikutukset

Matkakohteessa turistien käyttäytymisellä ja valinnoilla on merkitystä ympäristöongelmien syntyyn ja niiden laatuun, kuten missä nukutaan, missä syödään, mitä ostetaan, miten viihdytetään itseään ja mitä aktiviteetteja suositaan. Risteilyalukset ovat erityisen huonomaineisia huonosti toteutettujen jätteiden käsittelyn takia. Vanhoilla aluksilla ei ole muuta

mahdollisuutta kuin upottaa suurin osa jätteistä mereen lainvastaisesti eli dumppaamiskielosta huolimatta. (Hemmi 2005, 43—45.)

Luonnonvaroja matkailussa kuluu eniten liikkumiseen ja siihen tarvittavaan polttoaineeseen. Majoitustoiminta kuluttaa myös paljon energiaa, yleensä sillä periaatteella että mitä suurempi hotelli, sitä suurempi kulutus. Luonnonvaroja kuluu myös matkailijoiden suosimissa aktiviteeteissa. Tästä esimerkkinä on laskettelurinteiden keinolumetus, ja myös hissit ja valaistus kuluttavat paljon energiaa. Suomalaistenkin suosima mökkimatkailu kuluttaa koko ajan enemmän luonnonvaroja loma-asuntojen varustelutason parantuessa ja sähkölaitteiden lisääntyessä. (Suomen matkatoimistoalan liitto 2010.)

Ympäristöön kohdistuvat ensisijaiset vaikutukset synnyttävät lukuisan määrän seurausvaikutuksia, jotka voivat olla luonteeltaan myös sosiaalisia tai taloudellisia. Esimerkiksi matkailijoiden maaston käyttö saa aikaan eroosiota tai hävittää kasvillisuutta, ja kasvillisuusvaikutukset näkyvät puolestaan eläinkunnan muutoksina. Jonkin ravintoketjun avainlajin häviämällä saattaa olla tuhoava vaikutus suureen osaan ekosysteemiä. Vaikutukset luonnonympäristöön ovat usein erityisen suuria suojelukohteissa ja herkästi haavoittuvilla alueilla, kuten aavikolla, tundralla, napa-alueilla, koralliriutoilla ja pienillä saarilla. Pienillä saarilla pienetkin matkailijamäärät voivat olla erittäin vahingollisia. (Hemmi 2005, 41—42.)

Matkan ympäristörasituksesta huomattava osa syntyy lentomatkan aikana. Nykyään maailman lomamatkoista noin 40 % tehdään lentäen. Erityisesti lento- ja automatkoista syntyy hiilidioksidipäästöjä, jotka voimistavat ilmastonmuutosta. Esimerkiksi lento Thaimaahan ja takaisin tuottaa keskimäärin kaksi ja puoli tonnia hiilidioksidia kutakin matkustajaa kohden. Lentäminen kuluttaa myös runsaasti energiaa esimerkiksi Thaimaan-matkan tapauksessa noin 4000 kWh eli määrän, jolla polttaisi 40 W hehkulamppua 100 000 tuntia (runsas 11 vuotta). (World Wide Fund for Nature 2009.) Matkustajaa kohden pienimmät päästöt syntyvät junaliikenteestä (Hemmi 2005, 43).

Useilla etelän lomarannoilla rantavedet ovat likaantuneet. Tämä johtuu suurten matkailijamäärien jätevesipäästöistä. Varsinkaan kehitysmaissa ei yleensä ole mahdollisuuksia samantasoiseen jätevesien puhdistukseen kuin meillä. Joissakin matkailukohteissa on jo tul-

lut selviä vaurioita, esimerkiksi koralliriuttojen peruuttamatonta vaurioitumista jätevesipäästöjen ja korallien keruun takia. (World Wide Fund for Nature 2009.)

4.3 Esimerkki Galapagossaarista

Ecuadorille kuuluvat Galapagossaaret ovat olleet vuodesta 1978 lähtien yksi UNESCO:n nykyisin 911 maailmanperintökohteesta. Paljolti turismin tuoman vaurauden houkuttelevana aikaisemmin lähes asumattomien saarten väkiluku on viimeisen puolen vuosisadan aikana kasvanut noin 2000:sta yli 30000:een. (The Economist 2010b.) Matkailijoiden määrä on viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana kasvanut 14-kertaiseksi, noin 160 000:een vuodessa (The Economist 2010a). Saarten ainutlaatuinen, eristyksissä kehittynyt ja siksi vastustuskyvytön kasvisto ja eläimistö ovat suuressa vaarassa kulumisen, saastumisen, ylikalastuksen ja ihmisen mukana tulleiden saarille vieraiden eläin- ja kasvilajien aiheuttaman kilpailun takia. Vuonna 2007 UNESCO siirsi saaret uhanalaisten maailmanperintökohteiden listalle, josta ne kuitenkin huomattavan kiistelyn jälkeen palautettiin 2010 normaaliksi maailmanperintökohteeksi (The Economist 2010b.)

Matkailu on keskeisessä asemassa saarten tulevaisuuden kannalta. Matkailun tuomia tuloja tarvitaan nostamaan elintaso saarilla ja antamaan paikallisille asukkaille syy suojella haavoittuvaa luontoa. Mutta asiaan liittyy suuria ongelmia. Vuosien 1999 ja 2005 välillä saarten kansantuote kasvoi 78 %, mikä vastaa 10 % vuotuista kasvuja ja tarkoittaa sitä että saarten talous oli yksi nopeimmin kasvavia talouksia maailmassa. Turismi vastasi 68 % tästä kasvusta. Tästä huolimatta henkeä kohti laskettu tulo kasvoi vain 1.8 % vuodessa, sillä samana aikana saarten väkiluku kasvoi 60 % Ecuadorin mannermaailta tulevan, osin laittoman, muuttoliikkeen takia. (The Economist 2008.)

Kyse kalastusoikeudesta ja ylikalastuksesta aiheuttaa kiistoja paikallisten kalastajien ja luonnonsuojelijoiden välillä. Osa kalastajista on myös perustanut laittomia matkailuyrityksiä. (The Economist 2010a.) Mutta myös luonnonsuojelijat ja tutkijat itse ovat osa ongelmaa. Heidän toimintansa tuo miljoonia dollareita lisää saarten talouteen, mikä osaltaan lisää muuttopainetta köyhältä mannermaalta. On arvioitu, että jokaista 3000 dollaria eli noin kolmea uutta matkailijaa kohti saarille muuttaa yksi uusi asukas. (The Economist 2008.)

Henkeä kohti laskettu kansantuote kasvaa vain hyvin hitaasti. Tämä lisää entisestään poliittista painetta sallia yhä suuremmat matkailijavirrat ja yhä voimakkaampi kalastus. Economist-lehden mukaan Ecuadorin valtio ei aio rajoittaa turismin kokonaismäärää, vaan suunnittelee saarille kolmatta lentokenttää, joka pystyy kolminkertaistamaan saarten kävijämäärän. Economist toteaaakin synkästi, että kun matkailijoiden keskuudessa leviää tietoa saarten rappeutumisesta, vielä entistäkin useampi matkailija haluaa nähdä saaret, ennen kuin on liian myöhäistä. (The Economist 2010a.)

Erilaiset kehitysjärjestöt ovat pyrkineet osaltaan ratkaisemaan paikallisten elinkeinojen ja kestävän kehityksen ristiriitaa Galapagossaarilla, osittain turismin avulla. Esimerkiksi Latinalaisessa Amerikassa ja Karibialla toimiva IDB (Inter-American Development Bank) käynnisti 2005 viisivuotisen, kahden miljoonan dollarin projektin, jonka tarkoituksena oli auttaa paikallisia pieniä ja keskisuuria yrityksiä luomaan yhteyksiä ja hyötymään saarten matkailutoiminnasta kestävän kehityksen hengessä. (Inter-American Development Bank 2005.) Projektissa on mm. koulutettu paikallisia kalastajia toimimaan matkailualusten miehistönä ja sukellusopettajina sekä perustamaan yrityksiä, joissa matkailijat otetaan mukaan kalastusmatkoille saarten ympäri. Projektin johtajan mukaan ympäristön suojelemiseksi on tärkeää, että paikalliset asukkaat saadaan kokemaan, että he itse hyötyvät suojelusta sosiaalisesti ja taloudellisesti. (Inter-American Development Bank 2010.)

Kun tietoisuus matkailun haitoista kasvaa, kaupallisia matkoja haavoittuvaan ympäristöön järjestävät yritykset ovat joskus vaikeassa tilanteessa. Mainostaessaan tarjoamiaan matkoja Galapagos-saarille Adventure Life – niminen yritys kertoo verkkoesitteessään pyrkivänsä edistämään kestävä matkailua. Esitteen alkupuolella luetellaan edellä kuvatun kaltaisia matkailun ongelmia, jolloin esitteen lukijassa saattaa herätä epäily, kannattaako vastuullisen matkailijan matkustaa saarille. Esitteen lopussa yritys kuitenkin toteaa, että matkustamalla Galapagokselle matkailija muuttuu ongelmasta osaksi ongelman ratkaisua, koska jokainen matkailijan dollari rohkaisee paikallista väestöä etsimään kestävä kehitystä. Tätä oleellista väitettä ei esitteessä perustella mitenkään. Yritys myös sanoo, että myönteinen matkustus päätös lähettää Ecuadorin hallitukselle voimakkaan viestin siitä, että saarten säilyttäminen on tärkeää. (Adventure Life 2011.)

4.4 Eläimet

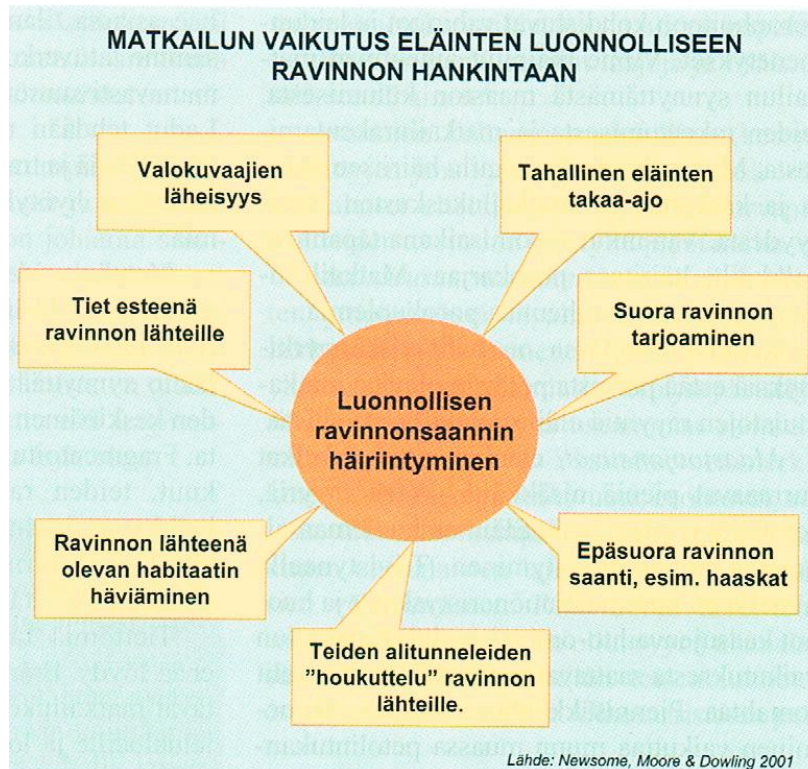
Luonto on kaikkialla maailmassa kiinnostava, mutta se on myös herkkä matkailukohde. Matkailijoiden vastuuton toiminta matkakohteissa on vahingollista luonnon monimuotoisuudella. Herkkä kasvillisuus, eliöt ja eläimet kärsivät kun niihin kajotaan. Luonto on uhattuna myös paikoissa, joissa kävijämäärät ylittävät ympäristön kestokyvyn, kuten monissa kansallispuistoissa. Kaiken lisäksi taudit voivat tarttua paitsi eläimestä ihmiseen niin myös ihmisestä eläimeen. (Suomen matkatoimistoalan liitto 2010.)

Matkailu ja matkailijat vaikuttavat eläimistöön joko suoranaisesti tai välillisesti. Suoranaisia vaikutuksia ovat eläinten tappaminen (metsästys ja kalastus), pesinnän, lisääntymisen ja ravinnonsaannin häirintä sekä eläinten elinmahdollisuuksien alueellinen kaventuminen mm. matkailurakentamisen seurauksena. Välillisiä vaikutuksia ovat kasvillisuuden häviämisestä seuraava kasvissyöjäeläinkantojen väheneminen. Vaikutus ulottuu koko ravintoketjun yläpäähän. Vesien pilaantuminen vaikuttaa sekä kaloihin, vesilintuihin, vesinisäkäisiin että korallieläimiin. (Hemmi 2005, 47—49.)

Koralliriuttojen tilanne heikentyy jatkuvasti, ne häviävät nopeasti. Merkittävin syy on merivesien lämpeneminen ja merenpinnan nousu, mutta matkailu on myös osasyllinen. Esimerkiksi veneiden ja laivojen ankkureiden ketjut rapauttavat ja rikkovat koralleja. Ankkuroinnin haitallisia vaikutuksia esiintyy kaikilla merialuilla missä on koralleja. Esimerkiksi Cayman saarilla risteilyalukset ovat vahingoittaneet riuttoja yli 120 hehtaaria. Myös sukeltajat rikkovat koralleja mm. räpylöiden liikkeellä tai seisomalla korallien päällä. Sukeltajat ovat rikkoneet Egyptin ja Israelin edustalla Punaisesta merestä 10 % koralliyhdyskunnista. Sukeltamisen haittavaikutuksia lisää se, että sukellaan koralliriuttojen läheisyydestä matkamuuistoiksi kotiloita, simpukoita ja koralleja sekä ravintoloihin kaloja ja äyriäisiä. Sukeltajat myös häiritsevät merieläimiä valokuvaamalla, ruokkimalla ja koskettelemalla niitä. (Hemmi 2005, 49—50.)

Eläinten häirintää lisää eläinmatkailu. Häirintä on voimakkainta suurissa matkailukeskuksissa ja suosituissa luontokohteissa. Luonnonympäristöä suosivat lajit katoavat ja saattavat korvautua kulttuurilajeilla tai niiden pesintä ja lisääntyminen vaikeutuvat. Eläimet tulevat riippuvaiseksi ihmisistä. Tyypillinen esimerkki on kilpikonna, jota esiintyy mm. Välimeren hiekkaranta-alueella. Kilpikonnien kantojen väheneminen on seurausta matkailusta. Au-

ringonottajien aurinkovarjojen työntäminen maahan romahduttaa pesäkäytäviä ja rikkoo munia. Myös rannoilla liikkuvat matkailijat ja moottoriajoneuvot tallaavat ja rikkovat kilpikonniä pesäkäytäviä. (Hemmi 2005, 50.)

KUVIO 2 Matkailun vaikutus eläinten luonnolliseen ravinnon hankintaan. (Hemmi 2005, 51.)

Eläinmatkailu lisää eläinten häirintää vaikuttamalla luonnolliseen ravinnonhankintaan (Kuvio 2). Eläinten katselumatkoista on tullut tämän ajan suosikkiharrastus. Katselun kohteena ovat mm. savannien suurnisäkkäät, samoin valaat, delfiinit ja muut merinisäkkäät sekä linnut. Afrikkalaisissa safaripuistoissa simpansseja, leijonia, norsuja, kirahveja ja muita eläimiä lähestyvät turistiajoneuvot voivat kääntää eläinten huomion pois lisääntymisestä tai saalistamisesta. Yhdysvaltojen ja Kanadan suurissa kansallispuistoissa matkailijoiden suorittama karhujen ruokinta on kesyttänyt pedot ja ne ovat muuttuneet enemmän tai vähemmän matkailijoista riippuvaisiksi. Ne ovat silti vaarallisia ja arvaamattomia. Vaalaankatselualukset ajavat eri puolilla maailmaa valaita ja delfiinejä takaa. Henkilökunta saattaa jopa yllyttää silittämään niitä, mikä voi vaikuttaa eläinten sosiaaliseen käyttäytymiseen sekä ruokailutapoihin. (Hemmi 2005, 50—51.)

Suomessa itärajan pinnassa järjestetään eläinkatselu- ja luontokuvausmatkoja. Tätä varten maastoon on suunniteltu ja rakennettu tarkkailukojuja. Eläinten saamiseksi tarkkailu- ja kuvausetaisyydelle luontoon on viety haaskoja. Petoeläinten ympärivuotista ruokintaa ei pidetä hyvänä. Ne tottuvat ihmisen hajuun ja niistä tulee vaihe vaiheelta ihmisen läheisyyteen hakeutuvia petoja. (Hemmi 2005, 51.)

Lumen tiivistyminen laskettelurinteissä estää eläimiä kaivamasta ravintoa. Laskettelua ei yleisesti pidetä kestävän matkailun mukaisena aktiviteettinä. Hemmi toteaa, että maastohiihtoa pidetään yleisesti luonnonmukaisena lajina, jonka ympäristövaikutukset ovat pienemmät, mutta todellisuudessa tilanne on päinvastainen. Maassamme latuverkon vaatima pinta-ala on huomattavasti suurempi kuin laskettelurinteiden. Ladut tehdään moottorikelkkojen vetämillä latuhöylillä ja trampauskoneilla. Näin moottorikelkat hyötykäytössäkin häiritsevät eläimiä. (Hemmi 2005, 52.)

Roskaantuminen on sekä esteettinen haitta että hengenvaarallista eläimille. Delfiinit, merikilpikonnat ja monet muut eläimet erehtyvät usein nielemään meressä kelluvia muovirokioita, jotka niiden silmissä muistuttavat pinnalla kelluvaa kalaa. Muovin aiheuttamaan suolitukokseen kuolee lukemattomia merieläimiä vuosittain. (World Wide Fund for Nature 2009.)

Uhanalaiset lajit kärsivät matkamuistokaupasta. Esimerkiksi simpukan- tai kotilonkuorilla, koralleilla, kilpikonnanluulla, krokotiilin- ja käärmeennahalla, norsunluulla ja turkiksilla käytävä kauppa uhkaa viedä useita lajeja sukupuuton partaalle. Ongelma jatkuu niin kauan kuin niistä tehdyille esineille riittää ostajia. (World Wide Fund for Nature 2009.)

Matkalla ulkomaille on syytä välttää eläintarhoja. Niissä eläinten kohtelu on yleensä erittäin huonoa ja eläimet saattavat olla laittomasti pyydystettyjä. Eksoottiset eläinruoat kuten haineväkeitto ja kilpikonnanliemi ovat myös kyseenalaisia. Haineväkeittoon tarvittavat haineväät saadaan julman hainpyynnin avulla mm. Galapagossaarilta. Liemikilpikonnan taas on uhanalainen merieläinlaji. (Vihreä Polku 2010.)

Matkailijalla on suuri vastuu omista ostopäätöksistä. On mahdollista päättää ettei osteta mitään minkä epäillään olevan peräisin uhanalaisista kasveista tai eläimistä. Sukeltaminen on mukavampaa kun merenpohjassa ei ole roskia. Omilla tavoillaan voi parantaa luontoa esi-

merkiksi viemällä roskat niille tarkoitetuille paikoille. Jokaisen joka roskittaa merta pitäisi nähdä lopputulos. Se saattaisi muuttaa toimintaa vastuullisempaan suuntaan.

4.5 Kestävä kehitys ja globalisaatio

Globalisaatio ja kestävä kehitys ovat etenemässä samanaikaisesti. Voisi ajatella, että maailmaa pienentävä matkailu sopisi hyvin tähän yhteyteen. Useimmissa tapauksissa näyttää kuitenkin siltä, että globalisaatio ja matkailu haittaavat kestävä kehitystä. Erilaiset arvot, päämäärät ja tavoitteet ovat syy ristiriitaisuuteen. Matkailu edistää globalisaation tavoitteita, mutta samalla se mahdollistaa kielteisiä vaikutuksia, jotka estävät kestävyyttä. Yksi mahdollinen uhri on kulttuuri. Olennaisesti kulttuuri on elinehto matkailulle. Ilman kulttuuria ei ole matkailua. Matkailua on kehitettävä sopusoinnussa yhteisöjen etujen suojelemisen sekä perinteisten kulttuurien säilyttämisen kanssa. (George 2002).

Periaatteessa matkailun toimiala pystyy kuitenkin erinomaisen hyvin soveltamaan kestävän kehityksen periaatteita käytäntöön siten, että siitä saadaan esimerkki muille elinkeinoille. Matkailijat ja matkailun aiheuttamat ongelmat ovat usein selvästi nähtävissä, ja siksi niitä on helppo osoittaa sormella, päinvastoin kuin monet teollisuuden aiheuttamat ongelmat, joiden vaikutukset tuntuvat pitkän ajan kuluessa eivätkä ole helposti kohdistettavissa tiettyyn päästölähteeseen. Matkailusta aiheutuvien ongelmien syy on siinä, että matkailun perusvoimavaroihin kohdistuu liikakäytön paineita, jotka puolestaan voivat johtaa ympäristöongelmiin. Luonnonvarojen pitäisi riittää sekä paikalliseen käyttöön että matkailijoiden käyttöön. Jos näin ei ole, syntyy ristiriitoja. Yhä useammin ajatellaan, että maapallo on meillä lainassa tulevilta sukupolvilta, ja se on palautettava samassa tai aikaisempaa paremmassa kunnossa. (Silvennoinen, Tahvainen & Tyvärinen 1997, 39.)

Tässä työssä todetaan kuinka matkailua pitää kehittää yhteistyössä alkuperäisväestön kanssa. Matkustaessa on mahdollista tutustua paikalliseen kulttuuriin ja erilaiseen elämäntapaan kuin kotimaassa. George toteaa, että globalisoituminen edistää matkailu kielteisiä vaikutteita. Kun ongelma tiedostetaan, on mahdollista, että kulttuurista saadaan nauttia tulevaisuudessakin. Silvennoinen ym. sanovat, että maapallo on meillä lainassa. Maapallo on koti, jossa pitää viihtyä ja jota pitää hoitaa muuten se rappeutuu eikä kukaan enää viihdy siellä.

5 MATKAILU JA ALKUPERÄISKANSAT

Globalisaatio ja matkailu ovat tappava yhdistelmä alkuperäiskansoille. Maailmantalouden globalisaation mukana matkailun vaikutus alkuperäiskansojen elämäntapaan ja mahdollisuuksiin hallita ja käyttää voimavarojaan ja ympäristöään on lisääntynyt. Köyhät kolmannen maailman maat pitävät matkailua oikotienä nopeaan kehitykseen. Matkailun tuoma mahdollisuus ansaita helposti miljardeja on aiheuttanut sen, että sitä pidetään kaikenkattavana yleislääkkeenä velkaisille maille, ja matkailusta onkin tullut oleellinen osa monikanallisten rahoituslaitosten pelastuspaketeista ahdingossa oleville maille. Turismia tuodaan nyt esille vakavasti otettavana kehitysstrategiana kolmannen maailman maille. (Gonsalves 1999.)

Viides osa koko maailman matkailusta suuntautuu kehitysmaihiin. Kehitysmaamatkailussa liikkuu vuosittain yli sata miljardia euroa. Suurin osa tästä rahasta, noin 60–90 %, palaa kuitenkin suoraan teollisuusmaihiin. Matkailu saattaa myös uhata alkuperäiskansojen asuinalueita. Alkuperäiskansat — maansa vanhimmat asukkaat — joutuvat pahimmassa tapauksessa väistymään asuinalueiltaan uusien matkakohhteiden levittäytyessä niille. Jotkut alkuperäiskansat ovat joutuneet luopumaan perinteisistä elintavoistaan ja toimimaan pelkinä turistien vetonauloina. (World Wide Fund for Nature 2009.)

5.1 Alkuperäiskansojen oikeudet

Alkuperäiskansat ympäri maailmaa yhdessä YK:n kanssa auttavat kehittämään YK:n politiikkaa matkailussa. Matkailulla on ollut usein kielteisiä vaikutuksia alkuperäiskansojen ja muiden paikallisten yhteisöjen ekosysteemeihin. Nämä yhteisöt ovat monipuolinen sekoitus ympäristöä, johon kuuluvat kulttuuri, uskonto sekä sukupuolet ja etniset ryhmät. Matkailu vahingoittaa ympäristöä ja rikkoo alkuperäiskansojen sekä paikallisten yhteisöjen ihmisoikeutta ja tapaamisoikeutta sekä omistusoikeutta maahan ja luonnonvaroihin. Se myös kaupallistaa kansoja sekä kulttuuriperintöjä, kuten pyhiä paikkoja. Siksi alkuperäiskansojen ja muiden paikallisten yhteisöjen pitäisi nauttia täysin ihmisoikeuksista ja perusvapauksista ilman esteitä ja syrjintää. Tähän sisältyy oikeus hylätä ja hyväksyä matkailu. (McLaren & Pera, 1999.)

On jo vakiintunut tosiasia että jo ennen globalisaatiota turismi oli tuonut mukanaan haitallisia ja pitkällä aikavälillä vahingollisia vaikutuksia alkuperäiskansoille. Nykyinen talousjärjestys voimistaa ja nopeuttaa näitä vaikutuksia. (Gonsalves 1999.)

Ensinnäkin, alkuperäiskansojen yhteisöt, jotka muutoin on jätetty perinteisten matkailuun liittyvien toimien ulkopuolelle, on nyt otettu turismihankkeiden, erityisesti ekoturismien, kohteeksi. Verrattain uutena turismin muotona ekoturismi kuvaillaan ympäristöystävälliseksi, kestäväksi ja luontoon pohjautuvaksi. Ekoturismi syntyi vastineena muutaman viime vuosikymmenen ajan kasvaneelle maailmanlaajuiselle ympäristötietoisuudelle. (Gonsalves 1999.)

Innokkaana rahastamaan tällä kehityksellä matkailuteollisuus markkinoi ekoturismia vaihtoehtoisena toimintamuotona, joka pystyisi samanaikaisesti edistämään matkailua ja suojelemaan ympäristöä. Tähän toimintaan kuuluu vierailla verrattain koskemattomilla luonnon alueilla tarkoituksena nauttia maisemista, tutkia eläimiä ja kasveja, sekä myös tutustua alueen kulttuuriin. Toimintaan kuuluu mm. luolamatkailu, vuorikiipeily, urheilusukellus, lintujen- ja valaiden katselu. (Gonsalves 1999.)

Afrikassa matkailun vaikutukset alkuperäiskansoille ovat olleet hyvin merkittäviä. Heimoja on karkotettu kokonaan mailtaan tai ne ovat joutuneet itse siirtymään taloudellisten syiden takia. Heimojen perinteiset arvot ovat murentuneet ja elinympäristö huonontunut. Vaikka ekoturismi on verrattain uusi ilmiö kansainvälisesti, se on ollut pitkään olemassa Afrikassa. (Gonsalves 1999.)

1950-luvulla Tansanian ja Kenian brittiläiset siirtomaahallinnot laillistivat valkoisille uudisasukkaille metsästyksen ja villieläinten pyynnin, siten tehden tietä massaturismille. Hallinnot säätivät vyöhykkeitä metsästäjien yksinomaiseen käyttöön, estäen paikallisten asujien pääsyn vyöhykkeille. Metsästysmajoja ja leiripaikkoja perustettiin varattujen alueiden lähistöille, minkä ansiosta alueista tuli hyvin tuottoisia. Valitettavasti noin 70 % suojelu-alueista ja villieläinreservaateista oli Masai-heimon alueilla. (Gonsalves 1999.)

Masait olivat pääasiallisesti paimentolaisia jotka käyttivät näitä maa-alueita taloudellisiin ja perinteisiin tarpeisiinsa. Näin ollen pääsykielto aiheutti sen, että he joutuivat taloudellis-

ten syiden takia siirtymään muualle. Ja sen lisäksi, että heidät oli pakotettu siirtymään perinteisiltä alueiltaan, he eivät myöskään saaneet juuri mitään apua hallituksilta. Siirtomavallan loppumisen jälkeenkään hallitukset eivät onnistuneet tuottamaan heille sosiaalipalveluja, kuten koulutusta tai työllistymismahdollisuuksia. (Gonsalves 1999.)

Masaiden perinteistä elinkeinoa — paimentolaisuutta — vastaan on hyökätty sanoen sen olevan alkukantaista ja tuhoisaa. Toisaalta on huomautettu että paimentolaisuus ja luonnon suojeleminen liittyvät läheisesti toisiinsa. Pääasiallisesta taloudellisesta toiminnastaan vieraantuminen, kuten myös koulutuksen puutteesta aiheutunut vaikeus työpaikkojen saannissa, altistivat masait köyhyydelle. (Gonsalves 1999.)

5.2 Matkailun sosiokulttuuriset vaikutukset

Matkailun sosiaaliset ja kulttuuriset vaikutukset voidaan määritellä matkailukohteessa ja sen paikallisväestön elämässä tapahtuvina muutoksina, joita matkailun kehittäminen alueella aiheuttaa. Muutokset näkyvät mm. alueen väestörakenteessa, työllisyydessä, elintasossa sekä luonto- ja kulttuurikohteiden ylläpitämisessä. (Suomen matkatoimistoalan liitto 2010.)

Luonnon ohella kulttuuri on yksi matkailun tärkeimpiä vetovoimatekijöitä ympäri maailmaa. Erilaisia kulttuureja arvostetaan enemmän nykyajan matkailussa. Entistä useammin valitaan kohteeksi jokin eksoottinen kaukoma, jonka elintaso ja elintavat poikkeavat paljon siitä, mihin kotimaassa on totuttu. Matkailun myötä myös kohdemaiden paikallisväestöt, joilla itsellään ei ole mahdollisuutta matkustaa, saavat tilaisuuden tutustua muihin kulttuureihin. Matkailijoiden suvaitsevuus kasvaa heidän tutustuessaan paikalliseen kulttuuriin, tapoihin ja uskomuksiin. (Suomen matkatoimistoalan liitto 2010.)

Toisaalta matkailijoiden mukanaan tuomat länsimaiset vaikutteet voivat olla myös vaaraksi paikallisille kulttuureille ja perinteisille elintavoille. Massaturismikohteet ovat erityisesti olleet haavoittuvaisia kohteen muokkautuessa sinne saapuvien turistien lähtömaita vastaviksi. Paikalliskulttuurille ominaiset perinteet ja tavat sekä niiden ylläpitäminen jäävät vähälle huomiolle. Välinpitämättömyys paikallisia kohtaan matkailun kehittämisessä voi aiheuttaa konflikteja paikallisväestön ja matkailuelinkeinon harjoittajien välille.

Kehityksmaissa paikalliset ovat joutuneet luovuttamaan asuinalueitaan hotelleille ja luonnonpuistoille. (Suomen matkatoimistoalan liitto 2010.)

5.3 Esimerkki Intiasta

Seuraava esimerkki Intiasta osoittaa, kuinka eristynyt, köyhä yhteisö voitti kansainvälisten aktivistien avulla taistelun hallitusta ja matkailuteollisuutta vastaan. Vuonna 1997 Karnataka-osavaltion alkuperäiskansa nousi taisteluun Taj Resort Hotels-yhtiötä vastaan. He vastustivat Tajin suunnitelmia rakentaa ekolomaviettopaikka Nagrholen kansallispuistoon, koska he menettäisivät nautinto-oikeutensa luonnonympäristöönsä. Lopulta yhteisö pakkosiirrettiin kotimailtaan ja pidätettiin omien metsiensä suojelemisesta. (Saukkonen 1999, 15.)

Paikallisista ihmisistä oli kuitenkin tullut taistelijoita ja lisäksi he saivat toimintakampanjatukea ja yhteistyöapua kansainvälisiltä kansalaisjärjestöiltä. Alkuperäiskansa voitti taistelunsa oikeudessa, toistaiseksi. Taj Resort Hotels väitti, että sen suunnitelman toteuttaminen olisi hyödyntänyt paikallisia ihmisiä. Alkuperäisväestön pääasiallisena huolenaiheena eivät kuitenkaan olleet kehityksen mahdolliset hyödyt, vaan oikeus omaan maahan, sen luonnonvaroihin ja kulttuuriin. (Saukkonen 1999, 15.)

5.4 Ihmiskauppa

Käsitteenä ihmiskauppa (trafficking in human beings) tarkoittaa naisten, lasten ja miesten kuljettamista ja myymistä hyväksikäyttötarkoituksessa esimerkiksi prostituutioon, pakko-työhön tai elinten siirtämiseksi. Keskeistä ihmiskaupassa on se, että uhri on alistussuhteessa tekijään. Ihmiskauppaa ei tule rinnastaa ihmissalakuljetukseen tai laittomaan maahantuloon. (Ihmisoikeudet 2007.)

Köyhyyden lisäksi ihmiskauppaa ruokkii myös länsimaissa halpaan työvoimaan ja prostituutioon kohdistuva kysyntä. Kasvottomuudesta huolimatta asiakkaat ovat globaalin seksiteollisuuden keskeisiä toimijoita ja pääasiallisia rahoittajia. Muodostaessaan kysyntää uusille ja eksoottisille tuotteille asiakkaat pitävät osaltaan yllä kansainvälistä ihmiskauppaa. Myös luonnonmullistusten aiheuttamat poikkeustilat edistävät ihmiskauppaa. Thaimaassa

erityisesti lapsikauppa lisääntyi joulukuun 2004 hyökyaallon jätettyä suuren määrän lapsia orvoiksi. (Ihmisoikeudet 2007.)

Prostituoitujen ja seksityöläisten tarjonta ja kysyntä on johtanut siihen, että satoja tuhansia miehiä, naisia ja lapsia käytetään hyväksi päivittäin. Esimerkiksi Sri Lankasta ja Thaimaasta on tullut niin tunnettuja seksiturismistaan että Euroopasta, Japanista ja Yhdysvalloista järjestetään niihin säännöllisiä ja huolella suunniteltuja matkoja. (Saukkonen 1999, 12—14.)

YK:n (Yhdistyneet Kansakunnat) pari vuotta vanhan arvion mukaan maailmassa on noin 2,5 miljoonaa seksityöläistä, joista 80 % on naisia. Ympäri maailmaa matkaavat suomalaiset turistit ja työmatkalaiset ovat osa globaalia seksibisnestä. Taloustutkimus selvitti kesälä 2008 Iltalehden pyynnöstä suomalaisten suhtautumista maksulliseen seksiin. Vastaajista, jotka ilmoittivat ostaneensa seksiä viimeisen 10 vuoden aikana, 71 % ilmoitti tehneensä sen ulkomailla. Yleisin maa oli Viro, sen jälkeen tulivat Saksa, Espanja ja Hollanti. 5 % kertoi kohdemaaksi Thaimaan. Suurin osa seksin parissa Thaimaassa työskentelevästä naisista on kotoisin rutiköyhistä maakunnista tai naapurivaltiota Laosista. Useimmat nuorista miesprostituoiduista, jotka työskentelevät Thaimaassa tulevat Myanmarista. (Iltalehti 2010.)

Matkailussa pohditaan usein sen positiivisia vaikutuksia kohdemaan asukkaille ja ympäristölle. Matkailu luo uusia työpaikkoja ja turistit tuovat rahaa kohteeseen, mutta vaikutus voi olla haitallinen. Matkailusta syntyvät työpaikat vievät asukkailta heidän alkuperäiset työpaikkansa. Kun viljelysmailla rakennetaan hienoja hotelleja tai esim. golf-kenttä, maanviljelijältä lähtee elanto. Turistit ostavat yleensä valmiita pakettimatkoja ja kaikki raha, jonka he kuluttavat, menee suoraan matkanjärjestäjälle ja hotellille. Paikalliset saavat vain murto-osan tuloista. Matkamuistomyymälät sijaitsevat hotellin yhteydessä ja myynnissä oleva tavara on valmistettu teollisuusmaissa. Ei pidä myöskään unohtaa ajankohtaista asiaa, ilmastonmuutosta, jota matkailun vaikutukset saattavat nopeuttaa. Muistetaan myös eläimet, jotka joutuvat kärsimään ihmisten piittaamattomuudesta. Näitä asioita pohtiessa alkaa kysäseenalaistaa matkailun mielekkyyttä.

6 MATKAILUN SEURAUKSET SUOMESSA

Suomen matkailun asema maailman matkailukartalla on vaatimaton. Ulkomaalaisten turistien määrä on maailmanlaajuisen ja eurooppalaisen mittapuun mukaan vähäinen. Suomen markkinaosuus Euroopassa on alle 1 %. Suomeen suuntautuvassa joulumatkailussa sekä yleensäkin talvimatkailussa, kasvu on näkyvintä. Matkailu on Suomessa neljänneksi merkittävin toimiala. (Hemmi 2005, 29—32.)

Tässä luvussa kerrotaan matkailun haitoista Suomessa. Matkailuhan on varsin samanlaista ollaan sitten Suomessa tai Suomen rajojen ulkopuolella ja ongelmatkin ovat paljolti samat. Luontoa roskataan, tuottoisimmat työpaikat menevät ulkopuolelta tuleville — ei paikallisille. Myydään Aasiasta tulevia matkamustoja, vaikka Suomesta löytyy taitoa ja yrityksiä sillä alalla. Omista maista joudutaan luopumaan matkailun tieltä. Ongelmat Suomessa eivät ole kuitenkaan yleensä yhtä isoja kuin monissa muissa maissa, rikas suomalainen yhteiskunta pystyy ehkäisemään ja käsittelemään ongelmia paremmin.

Aihetta kartoitetaan seuraavassa esimerkkien avulla. Suurin osa esimerkeistä liittyy Lappiin. Lapin luonto on herkkä ja muutokset näkyvät siellä selvästi. Lappiin suuntautuva kotimainen ja kansainvälinen matkailu on näkyvää ja se on myös iso työllistäjä. Myös teoriapohjaa varten otetaan esille Lappi, siellä tapahtuva muutos koskee, enemmän tai vähemmän, myös muuta Suomea. Lopuksi tarkastellaan hieman lähimatkailua. Maaseutumatkailu otetaan esille sen takia, että se on esimerkki matkailun alasta, jonka perusteena on ympäristövastuullisuus.

6.1 Lappi

Matkailun kasvuun, kehitykseen ja suunnitteluun Lapissa liittyy monia ongelmia. Lapin matkailuvalttien, luonnonrauhan ja hiljaisuuden säilyminen ei ole itsestään selvää. Valtaosa Lapin matkailuyrityksistä ja matkailuvirroista on keskittynyt isoihin matkailukeskuksiin, mikä kuormittaa tiettyjä alueita. Esimerkiksi Levillä lumetukseen käytetään vettä noin 500 kuutiota tunnissa, kun koko Kittilän taajamassa käytetään saman verran vettä vuorokaudessa. Monin paikoin ammattitaitoisista suunnittelijoista on pulaa ja pitkän tähtäimen

suunnitelmallisuus on jäänyt heikoksi. Yleisellä tasolla hyväksytyjä periaatteita saatetaan murtaa pienillä asemakaavamuutoksilla. Rakennetun ympäristön laatuun kiinnitetään liian vähän huomiota. Erilaiset luonnossa kulkevat reitit ovat usein puutteellisia, ahtaita ja hankalia tai puuttuvat jostain paikoista kokonaan. (Laakkonen 2006.)

Suomessa on tutkittu paljon matkailun vaikutuksia poroihin. Suurimpia haittoja ovat poronhoitoon kohdistuvat vahingot ja laidunmenetykset. Viimeksi mainitut aiheutuvat matkailun synnyttämästä maaston kulumisesta, teiden rakentamisesta ja matkailurakentamisesta. Moottorikelkkailu häiritsee poroja ja karkottaa ne matkailukeskuksien läheisyydestä. Varsinkin vasomisaikana tapahtuva kelkkailu häiritsee porokarjaa, ja matkailuliikenne aiheuttaa porokuolemia. (Hemmi 2005, 51—52.)

6.2 Ylläksen ja Levin alkuperäiset asukkaat

Alkuperäisväestölle Ylläksen ja Levin seudulla on tehty haastattelu siitä, miten he kokevat asumisen vilkkaan matkailukeskuksen lähituntumassa. Negatiivisena nähtiin ympäristö- ja maisemahaitat sekä se, että matkailuun sijoitettavat resurssit ovat pois kunnan muusta kehittämisestä. Levin alppikylä-teema herättää mielipiteitä puolesta ja vastaan. Usean vastaan olevan mielestä mm. se ei sovi Lapin tunturimaisemaan. Eniten ristiriitaa matkailijoiden ja asukkaiden välillä tuo poronhoito. Entisiä poronhoitoalueita kaavoitetaan mökkikyliksi ja tämän takia porot ovat laduilla esteenä. Ne myös kerääntyvät lomamökkien pihaille. (Sippola 2007.)

6.3 Lähimatkailu

Matkailu on myös kiinnostavalla tavalla ilmiö, joka jakaa ihmiset eri leireihin toiset pitävät sitä oikeutettuna ja toiset kaiken pahan alkuna ja syynä. Matkailualan parhaat työpaikat täytetään ulkopaikkakuntalaisilla, paikalliset saavat heikommin palkattuja ja sesonkiaikaisia työpaikkoja, mikä murtaa paikallisten työelämän rakenteita. (Saukkonen 1999, 30—31.)

Lähimatkailuun lasketaan myös mökkeily. Sen ympäristöhaitat voivat olla merkittäviä. Erityisesti vesistöjen rehevöityminen on jo suuri ongelma mökkialueilla. Haittoja voi vähentää järjestämällä asiallisen jätevesikäsittelyn mökilleen ja välttämällä pesuaineiden pääsemistä vesistöön. Mökin omistaja kärsii rehevöitymisestä myös itse. (Vihreä polku 2010.)

Kotimaanmatkailija voi tehdä sekä hyviä että huonoja valintoja ympäristön kannalta. Esimerkiksi laskettelumatka Lappiin lentokoneella aiheuttaa huomattavasti enemmän haittoja kuin junalla tehty matka tuntureille patikoimaan. Hyvillä valinnoilla suomalainen kulttuuriympäristö säilyy ja ihmisillä on tulevaisuudessakin mahdollisuus saada kosketus juuriinsa. (Vihreä polku 2010.)

6.4 Maaseutumatkailu

Suomessa on pyritty laaja-alaiseen maaseudun kehittämiseen, ja tässä matkailu on yhtenä osana. Maaseutuun kuuluvat haja-asutusalueet ja alle 500 asukkaan taajamat. Maaseutumatkailuun kuuluvat maatilamatkailu ja muut maaseudun matkailuyritykset, jotka tarjoavat mm. itsepalvelulomia mökeissä, perinteistä puoli- tai täysihoitoa maalaistaloissa, aamiaismajoitusta, maaseudun oheis- ja ohjelmapalveluita sekä leirikouluja. Maaseutumatkailu on muuttunut perinteisestä mökinvuokraamisesta ja täysihoitopalvelusta monipuoliseksi ja nykyaikaiseksi matkailuyritystoiminnaksi. (Silvennoinen ym. 1997, 26.)

Maatilamatkailu voi tuhota paikallisen omaleimaisuuden, jos luonnonympäristöä tai sosiaalista ympäristöä ei oteta tarpeeksi huomioon. Erityisesti on pidettävä huolta siitä, että kasvava toimiala ei tuhoa omaa perustaansa. Maaseudun luonto ja elämänmuotohan ovat tärkeimpiä syitä, kun maatilamatkailu valitaan lomailumuodoksi. (Silvennoinen ym. 1997, 29.)

Suomalaisen maaseutumatkailun suurin vahvuus on puhdas luonto, joten ympäristövastuullisuus ja muut vastuullisen matkailun periaatteet on otettava kehittämistyön perustaksi. Sillä tavalla voidaan osoittaa halu säilyttää maaseudun puhtaus ja maisema. Ympäristövastuullisuuteen kuuluu mm. vesien, ilman ja maaperän huomioiminen, ilmastomuutoksen hillitseminen, energiatehokkuuteen panostaminen, luonnon monimuotoisuuden turvaami-

sen huomioiminen ja tehokas sekä säästävä luonnonvarojen käyttö. (Hiltunen & Sinivuori 2010, 8—9.)

Aina ei kuitenkaan tarvitse lähteä kauas. Lähiluontomatkailu on ekologinen matkailuvaihtoehto. Lähimatkailu tukee syrjäseutujen taloutta ja mahdollistaa joidenkin ihmisten asuminen maaseudulla. Monet maatilakohteet ovat luomutiloja ja niissä pyritään säilyttämään perinteistä suomalaista maalaismaisemaa. Matkailutiloilla voidaan esimerkiksi kasvattaa harvinaiseksi käyneitä suomalaisia eläinrotuja. (Vihreä polku 2010.)

Maaseutumatkailulla on jalansija tässä yhteiskunnassa, joka on kaupunkilaistumassa. Haja-asutusalueilta muuttosuunta on ollut jo vuosia kohti suuria kasvukeskuksia. Kaupungin vilinästä haluaa joskus rauhoittumaan rauhallisimmille alueille. Tässä tapauksessa maaseutumatkailu on hyvä vaihtoehto. Ympäristövastuullisuus pitää huolen siitä, että puhdas luonto ja maaseutu on olemassa myös tuleville sukupolville. Eikä sovi unohtaa matkailun luomia elinkeinoja, jotka mahdollistavat asumisen syrjäseuduilla. Nämä ovat matkailun hyviä talousvaikutuksia. Kaikkien ei tarvitsekaan muuttaa kaupungin hälinään.

7 LAADULLINEN TUTKIMUS

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on vuosi vuodelta vahvistanut asemaansa osana nykyaikaista markkinatutkimusta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa analyysin pääpaino on numeeristen arvioiden sijaan mielipiteissä sekä niiden perusteluissa ja seurauksissa. Tutkimus vastaa kysymyksiin mitä, miksi ja kuinka. Se on luonteeltaan kuvailevaa, diagno-soivaa, arvioivaa ja luovaa. Kvalitatiivista tutkimusta voidaan käyttää itsenäisesti tai yhdessä kvantitatiivisen tutkimuksen kanssa. Kvalitatiivisella tutkimuksella voidaan esim. syventää kvantitatiivisessa mittauksessa saatuja tuloksia. (Taloustutkimus 2007.)

Laadullinen tutkimus tehtiin siitä, miten kotimaiset matkanjärjestäjät ovat ottaneet huomioon matkailun varjopuolet omassa tarjonnassaan. Tutkimuskohteiksi valittiin Suomen kolme suurinta matkanjärjestäjää, jotka ovat Aurinkomatkat, Finnmatkat ja Tjäreborg. Tutkimusaineistona käytettiin yritysten omia kotisivuja.

7.1 Tutkimusmenetelmä

Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastolliseen yleistykseen vaan siinä pyritään kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa. Tutkimus auttaa ymmärtämään jotakin tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekkään tulkinnan jollekin ilmiölle. (Tuomi & Sarajärvi 2003. 87). Laadullinen tutkimusmenetelmä on toimiva selvityksen toteuttamisessa, kun tavoite on ilmiön kokonaisvaltainen ymmärtäminen. Kysymykset muotoillaan alkavaksi sanoilla mitä, miten ja miksi. Näin vastaajan on helpompi kuvailla sekä selittää ajatuksiaan ja näkemyksiään. (Airaksinen & Vilkkä 2003, 63). Tutkimusaineistona käytettävä kirjallinen materiaali jaetaan kahteen luokkaan. Ensimmäinen luokka on yksityiset dokumentit, joita ovat esimerkiksi puheet, kirjeet, päiväkirjat, muistelmat ja sopimukset. Toinen luokka on joukkotiedotuksen välineet, joilla tarkoitetaan mm. sanoma- ja aikakauslehtiä sekä elokuvia, radio- ja tv-ohjelmia. Näiden kaikkien dokumenttien analyysissa voidaan käyttää sisällönanalyysia. (Tuomi & Sarajärvi 2003. 86).

Perusanalyysimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysiä. Sen avulla voidaan tehdä monenlaisia tutkimuksia (Tuomi & Sarajärvi 2002. 93). Sisällönanalyysi on menettelytapa, jonka avulla pystytään analysoimaan dokumentteja systemaattisesti sekä objektiivisesti. Dokumentti tässä yhteydessä ymmärretään hyvin väljässä merkityksessä, melkein mikä tahansa kirjalliseen muotoon saatettu materiaali voi olla dokumentti. Tällä analyysimenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistettynä ja yleisessä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2003. 105).

7.2 Tutkimuksen suorittaminen sekä tulokset

Tutkimus kohdistui matkanjärjestäjien omaan aktiivisuuteen kestävän matkailun sekä ympäristöasioiden suhteen. Haluttiin tietää, miten ne ovat ottaneet nämä asiat huomioon omassa toiminnassaan. Aikomuksena oli aluksi tehdä kysely matkanjärjestäjille sähköpostitse. Osoittautui kuitenkin, että yritysten kotisivuilta löytyivät kaikki etsityt asiat. Jokaisella yrityksellä oli erillinen osio, jossa kerrottiin niitten omista suunnitelmista kestävän matkailun ja ympäristöasioiden suhteen. Ei ollut tarvetta lähettää erikseen kyselyä, koska vastaukset löytyivät jo verkkosivuilta.

7.2.1 Aurinkomatkat

Aurinkomatkat on Suomen suurin valmismatkojen järjestäjä ja se kuuluu Finnair-konserniin. Aurinkomatkat kertovat kotisivuillaan tiedostavansa toimintansa vaikutukset ympäristöön, kulttuuriin ja talouteen. Yritys pyrkii pienentämään kielteisiä vaikutuksia omalla tahollaan. Keinoja ovat mm. materiaalien kierrättäminen, henkilöstön kouluttaminen ja ympäristö- ja kulttuurihankkeiden tukeminen matkakohteissa. Aurinkomatkat on vuonna 2008 perustetun Turtle Watch – luonnonsuojelujärjestön pääsponsor. Järjestön pilottihankkeena on Phuketin alueen liemikilpikonnaseuranta Thaimaassa. Projektin päämäärä on parantaa merikilpikonnien ja muiden merten uhanalaisten lajien suojelua Kaakkois-Aasiassa. Aurinkomatkoilla on myös oma kummikilpikonna, Urho. (Aurinkomatkat 2010.)

Aurinkomatkat kertoo asiakkailleen lomakohteiden ympäristöstä sekä paikalliskulttuurista. Yritys jakaa myös kestävästä matkailusta koskevaa informaatiota. Näin asiakkaat voivat toimia lomallaan ympäristöä säästävasti. Aurinkomatkat luokittelee hotellinsa pisaratunnuksella, joka kertoo, kuinka hyvin hotelli vastaa kestävästä kehityksestä ja sen tuomia haasteita. Aurinkomatkat seuraa matkakohteen ympäristön antamia vaikutelmia palautekyselylomakkeiden avulla. (Aurinkomatkat 2010.)

7.2.2 Finnmatkat

Finnmatkat on osa TUI Nordicia ja se on Suomen toiseksi suurin matkanjärjestäjä. Yritys seuraa toiminnassaan emoyhtiö TUI Nordicia. Finnmatkat osallistuu ilmastotyöhön. Se mm. minimoi jättemääriä, tekee yhteistyötä ympäristövaikutuksista yhteistyökumppaneiden ja alihankkijoiden kanssa. Finnmatkat kannustaa työntekijöitään ympäristötyöhön antamalla koulutusta ja jakamalla tietoa. Ympäristöasioiden seuranta on osa toimintaa. Vähimmäisvaatimus on paikallisten lakien ja asetusten noudattaminen. (Finnmatkat 2010.)

Tui Nordic konsernin omat Blue Village — lomakylät ovat tulevaisuudessa ilmastoneutraaleja. Ne eivät edesauta globaalia ilmastomuutosta. Vuosien ajan Blue Village — lomakylät ovat pyrkineet noudattamaan WWF:n ympäristöohjelmaa. Kuljetuksissa pyritään käyttämään taksin ja vuokra-auton sijasta linja-autoa asiakkaiden kuljettamiseen. (Finnmatkat 2010.)

Finnmatkat tekee yhteistyötä eri organisaatioiden kanssa kohentaakseen ihmisten ja eläinten oloja matkakohteissa sekä suojellakseen paikallista ympäristöä ja estääkseen historiallisesti arvokkaiden kulttuuriperinteiden hyväksikäyttöä. TUI Nordic ja Finnmatkat ovat vuosien ajan sisällyttänyt hotellisopimuksiinsa ympäristöön ja sosiaaliseen vastuuseen liittyviä ehtoja mm. kehottamalla sallimaan työntekijöiden kokoontumiset ja ammattiliitot. Sopimukset kunnioittavat YK:n ihmisoikeuksien julistusta. Myös ympäristöystävällistä toimintaa täytyy tukea, ja jos tämä ei toteudu, yhteistyö puretaan. Finnmatkojen retkivalikoima sisältää kohteita, jotka ovat eettisesti ja sosiaalisesti kestäviä. Se ei järjestä matkoja näytöksiin, jossa käytetään villieläimiä. (Finnmatkat 2010.)

Tui Nordic tukee rahallisesti WARF (Wild Animal Rescue Foundation) nimistä organisaatiota. Se toimii Phuketissa ja se sopeuttaa uhanalaisia gipponi-apinoita takaisin luontoon. Tui Nordic on adoptoinut neljä gipponi-apinaa (Mary, Jorn, Endoo ja Bam Bam). Kreikkalainen vapaaehtoisorganisaatio Archelo tekee työtä uhanalaisten Valekarettikilpikonnien säilyttämiseksi. Finnmatkat tekee yhteistyötä auttamalla järjestöä adoptoimaan kilpikonnaa sekä jakamaan tietoa niistä. (Finnmatka 2010.)

7.2.3 Tjäreborg

Tjäreborg on Suomen kolmanneksi suurin matkanjärjestäjä ja se on osa Thomas Cook Group konsernia. Se tekee ympäristötyötä pitkäjänteisesti ja järjestelmällisesti. Hotellipartnereiden toimintaa ympäristöjätteiden vähentämiseksi seurataan vuosittain. Tjäreborgin toimintaa ohjaavat kestävän kehityksen periaatteet. Se pyrkii saamaan turismin negatiiviset vaikutukset mahdollisimman pieniksi ja lisäämään positiivisia vaikutuksia. Se vastustaa kaikkia turismin muotoja, jotka ovat laittomia tai riistäviä. Markkinointi ja kehittäminen tapahtuu edistämällä kestävää kehitystä. Tjäreborgin Sunwing-hoteilleille on myönnetty EU:n ekomerkki ja hotellit toimivat ekomerkin ympäristöohjelman mukaisesti. (Tjäreborg 2010.)

Tjäreborg tekee yhteistyötä Travelifen kanssa, joka on eurooppalaisten matkanjärjestäjien perustama verkossa toimiva yhteistyöjärjestelmä (Travelife 2011). Se on luonut suuntalinjat ja mittausjärjestelmän, jonka tarkoituksena on saada aikaiseksi parannuksia niin matkailualan ympäristöasioissa kuin sosiaaliseen vastuuseen liittyvissä asioissa. Travelifeen kuuluvat yritykset tukevat yhteiskuntaa mm. palkkaamalla paikallisia työntekijöitä sekä käyttämällä paikallisia tavarantoimittajia ja markkinoimalla paikallisia yrityksiä. Yritykset vastustavat lapsityövoimaa sekä lapsiseksikauppaa. (Tjäreborg 2010.)

Tjäreborgin on sopinut tietyistä suuntalinjoista, jotka kuuluvat sosiaaliseen vastuuseen. Nämä koskevat työehtoja, lasten työntekeä, ympäristöä ja lapsiseksiturismia. Suuntalinjat pohjautuvat YK:n lapsen oikeuksien julistukseen ja kansainvälisen työjärjestön ILO:n määrittelemiin työehtoihin sekä oikeuksiin. Tjäreborgin työehdoissa huomioidaan mm. vapaus ammattiyhdistystoimintaan ja oikeus vähimmäispalkkaan sekä säännöllisiin työaikoihin. Se ei hyväksy työntekijää, joka on nuorempi kuin ko. maan laissa on määrätty. Tjäre-

borg tuomitsee kaiken lapsiin kohdistuvan hyväksikäytön ja tukee lakeja, joita on säädetty rikosten estämiseksi. Matkanjärjestäjänä Tjäreborg seuraa jokaisen maan lakeja ja edellyttää, että yhteistyökumppanit tekevät samoin. Velvollisuus on raportoida epäkohdista sekä puutteista. Väärinkäytökset voivat johtaa yhteistyön lakkauttamiseen. Tjäreborg kuuluu Thomas Cook Northern European, joka on mukana matkailualalla ja johtaa kehitystä tarjota ympäristöystävällisiä vaihtoehtoja asiakkaille. Tjäreborg esittelee ympäristötyötä avoimesti sekä asiallisesti. (Tjäreborg 2010.)

7.3 ESPAT-järjestö

Kaikki kolme matkanjärjestäjää ovat liittyneet lapsiseksikauppaa vastustavaan ESPAT –nimiseen järjestöön. Espa on lyhenne nimestä End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking Children for Sexual Purposes. Se on matkanjärjestäjien ja UNICEF:in yhteishanke. Sen käytössäännosten avulla matkanjärjestäjät voivat aktiivisesti osallistua lapsiseksikaupan pysäyttämiseen. (Aurinkomatkat 2010.)

Aurinkomatkojen, Finnmatkojen ja Tjäreborgin lisäksi ESPAT:iin kuuluu Suomesta TE-MA Resor. Koko maailma mittakaavassa järjestössä on 947 yritystä 37 eri maasta. Järjestö on toiminut vuodesta 1990 asti. Suuren läpimurron ESPAT teki elokuussa 1996 kun se piti ensimmäisen konferenssinsa Tukholmassa. Siellä keskusteltiin ensimmäisen kerran avoimesti ja korkealla kansainvälisellä tasolla lapsiseksikaupasta. Konferenssiin osallistui 122 maata. (The Code 2010.)

Käytössäännökset sisältävät kuusi erilaista kriteeriä. Ensimmäinen on toimia lasten seksuaalisen hyväksikäytön vastaisten toimintaperiaatteiden mukaisesti. Toisena tiedottaa ja kouluttaa henkilökuntaa ja kolmantena tiedottaa asiakkaita. Neljäntenä hotellisopimuksissa on lauseke lapsiseksikaupan yhteisestä torjunnasta. Viidentenä kriteerinä on kertoa paikallisille yhteistyökumppaneille näkökannasta. Kuudes kriteeri on vuosittainen raportointi. (The Code 2010.)

Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö on muutamien poikkeuksin kielletty lailla suurimmassa osassa maailman valtioita. Seksuaalinen hyväksikäyttö ulkomailla on rikos ja siitä pystytään rankaisemaan Suomessa. Suomen lakia voidaan soveltaa suomalaisten ulkomailla te-

kemiin seksuaalirikoksiin, jotka kohdistuvat lapsiin riippumatta siitä, onko se rikos sen tekijänsä vai ei. (Finnmatkat 2010.)

7.4 Vapaus valita

Reilun matkailun yhdistyksen puheenjohtaja Mari Mero haluaisi nähdä, että matkanjärjestäjät sitoutuisivat maksamaan paikallisista palveluista nykyistä enemmän, eivätkä vain keskittyisi oman voiton tavoitteluun. Suuret matkanjärjestäjät puolustautuvat sanomalla, että kyllähän he tukevat köyhien maiden koulutusta tai orpokoteja. Mero kysyy, että kumpi on kestävä kehitys se, että omasta suuresta voitosta lahjoitetaan pieni osa hyväntekeväisyyteen vai se, että alusta alkaen otetaan paikalliset ihmiset paremmin suunniteltuun mukaan ja jaetaan turismin taloudelliset hyödyt oikeudenmukaisemmin? (Kuningaskuluttaja 2003.)

Matkailijat eivät itse usein kysele matkanjärjestäjänsä eettisiä arvoja. Monet suuret matkanjärjestäjät ovat silti tajunneet, että kyse on liike-edusta. Tuhoutunut ympäristö ja riisteytyn oloinen paikallinen yhteisö eivät houkuttele turisteja palaamaan kohteeseen. Matkanjärjestäjät kertovatkin jo esitteissään ja nettisivuillaan sitoutuneensa kestäväan matkailuun. Alalla on myös sovittu yhteisistä säännöistä, joissa matkatoimistot lupaavat esimerkkinä välttää lapsiprostituutiota harrastavia hotelleja ja muutenkin kunnioittaa paikallista yhteisöä. (Kuningaskuluttaja 2003.)

Aurinkomatkojen kestäväan matkailun päällikkö Tom Selänniemi kertoo, että ei ole varma, onko eettisyydestä tulossa mikään markkinavallti, mutta ainakin on niin, että matkanjärjestäjä, jolla ei ole mitään eettistä koodistoa, saa peräänsä pitkän miinuksen. Selänniemen käsitys on, että viimeisen 10 vuoden aikana matkailualalla on ymmärretty, että kohdetta pitää suojella, jos sen halutaan pysyvän elinvoimaisena. (Kuningaskuluttaja 2003.)

Suuret matkatoimistot eivät kuitenkaan vielä ole suoraan sitoutuneet reilun matkailun periaatteisiin, joista tärkeimpiä ovat turismin taloudellisten hyötyjen ja haittojen oikeudenmukaisempi jakaminen kohteen kanssa. Lento on kallein osa matkaa. Monikansallisen TUI-konsernin mukaan, johon myös Finnmatkat kuuluu, suurimman osan valmismatkan hinnasta nielaisee lento, 39 %. Hotelli vie toiseksi eniten, 24 %. Kun valmismatkassa käytetään

saman konsernin lentoyhtiötä ja hotellia, päätyy suurin osa matkan hinnasta yhdelle ja samalle konsernille. Paikalliselle kohteelle jää tämän laskun mukaan neljä prosenttia. (Kuningaskuluttaja 2003.)

Olisivatko suomalaiset matkailijat valmiita maksamaan tavallisesta aurinkolomastaan lisää, jotta paikallinen kohde hyötyisi turismista enemmän? Esimerkiksi Tjäreborg toteaa, että suomalaiselle matkailijalle merkitsee hinta enemmän kuin ekologiset tai eettiset syyt. Jo kymmenen euron säästö saattaa johtaa lomakohteen vaihtamiseen. Mari Mero toteaa, että ei välttämättä tarvitsisi maksaa enemmän, jos ihmiset olisivat valmiita tinkimään palvelun tasosta. Näin ei toistaiseksi ole. Yliopettaja Tiina Seikkula Haaga Instituutin ammattikorkeakoulusta sanoo, että matkailijat haluavat yleensä aina standardilaatuista palvelua. Samanlaisen hotellihuoneen kuin ennenkin ja samanlaista ruokaa. Seikkula sanoo, että niin kauan kuin me kuluttajat valitsemme näin, mikään ei muutu. Jos olisimme valmiita mukautumaan paikalliseen muottiin enemmän, niin asia olisi toisin. (Kuningaskuluttaja 2003.)

On hienoa huomata, että jokainen matkanjärjestäjä on tiedostanut matkailun tuomia haittapuolia. Jokainen sanoo olevansa mukana suojelemassa matkakohteiden ympäristöä ja kulttuuria. Matkanjärjestäjiä yhdistää myös kuuluminen ESPAT-järjestöön. Tänä päivänä näistä asioista puhutaan paljon, mikä lienee osasyynä toimintaan, jolla vähennetään haittapuolia. Hyvä niin. Jokaisen matkanjärjestäjän kotisivuilta löytyi paljon tietoa. On toivottavaa, että tämä keskustelu ja sen mukana työ ympäristön ja kulttuurin hyväksi jatkuu. Toisaalta, aina voi parantaa. Ihanne olisi, että matkailun tuomat tulot jaettaisiin oikeudenmukaisemmin. Matkailu on asia, josta pitää hyötyä niin matkailijan kuin kohdealueen väestön.

8 MATKAILUN HAITTOJEN VÄHENTÄMINEN

8.1 Kestävä matkailu

Monet matkailun aiheuttamista kielteisistä ilmiöistä voidaan välttää hyvän suunnittelun, koulutuksen ja uudelleen arvioinnin avulla, joissa kestävän kehityksen periaatteet näyttelevät keskeistä osaa. (Saukkonen 1999, 31). Kestävän kehityksen perusideana on, että ihmisen ja luonnonsuojelun edut kulkevat käsi kädessä (World Wide Fund for Nature 2009).

Kestävä matkailu on saanut nimensä ja sisältönsä kestävästä kehityksestä, joka ottaa huomioon nykypäivän tarpeet vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuuksia. Kestävyys matkailussa ei tarkoita lopputulosta eikä yksittäisiä parannuksia, vaan uudentyyppistä asennoitumista, luovuutta ja tietoa, jolla matkailuelinkeinon suunnitteluun saadaan sisäänrakennetuksi kestävän kehityksen ulottuvuus. (Silvennoinen ym. 1997, 51.)

Kestävällä matkailulla voidaan ylläpitää luonnon monimuotoisuutta ja suojella monia uhanalaisia eläin ja kasvilajeja. Ympäristön kannalta on tärkeää ohjata matkailijat pois herkimmiltä alueilta ja harvinaisten lajien kasvupaikoilta ja ohjeistaa käyttäytymisessä. On tarpeen lisätä tietoisuutta suojelualueiden tärkeydestä. Matkailu voi myös edesauttaa luonnon monimuotoisuuden säilymistä. Luonnon monimuotoisuuden vaaliminen on tärkeää paitsi eläimille ja kasvilajeille myös ihmisille. Luonnon tuhoaminen lisää nälänhätää, sairauksien leviämistä sekä luonnonkatastrofeja. Luonnonsuojelun lisäksi kestävä matkailu tukee köyhyyden ja paikallisyhteisöjen elämänlaadun parantamista. (Suomen matkatoimistoalan liitto 2010.)

Matkailuelinkeinon peruspilaria, paikallista matkailuyrittäjää kiinnostaa ennen muuta kulojen painaminen alas ja tulojen maksimointi. Matkailuyrittäjä toimii yleensä lyhyen aikavälin suunnitelmien puitteissa, jossa ylimääräisillä ympäristöinvestoinneilla ei ole sijaa. Tuloksena voi olla, että toimiminen ympäristön ja luonnon kustannuksella voi pitemmällä aikavälillä ajaa asiakkaat pois. Tämän tapainen toiminta johtaa lyhyellä aikavälillä voittoon, mutta pitkällä aikavälillä menetykseen. Kestävän matkailun periaatteet tuottavat

varmemmin pitkän aikavälin voittoja. Yrityksen ympäristöjärjestelmään perustuvat ympäristöinvestoinnit maksavat usein hämmästyttävän nopeasti itsensä takaisin. Kestävä matkailukehitys on käyttökelpoinen periaate, jonka toiminnalliset prosessit parantavat kaikenlaisen matkailun kestävyyttä ja vastuullisuutta. (Silvennoinen ym. 1997, 41.)

8.1.1 Esimerkki Nepalista

Kestävää matkailua on mahdollista tukea kehitysrahoituksella. Nepalissa uskotaan matkailun voimaan maaseudun työllistäjänä. Myös pitkäaikaista riskirahoitusta kehitysmaissa tarjoava Finnfund näkee matkailun mahdollisuudet. Ghana S. Gurung Maailman luonnonsäätiön WWF:n (World Wide Fund For Nature) Nepalin osastosta kertoo, että he yrittävät kehittää Nepalissa turismia kestävästi omista kansallisista lähtökohdista köyhyyttä vähentäen ja ympäristöä suojellen. (Global Finland 2009.)

Nepalissa on huomattu matkailun elvyttävä vaikutus talouskasvuun, maaseudun työllisyyteen ja köyhyyden vähenemiseen. Nepalín hallitus investoi matkailuun kohentamalla perusrakenteita ja kouluttamalla matkailualalla työskenteleviä. Gurungin mukaan vastuulliseen matkailuun kuuluvat luonnonvarojen kestävä käyttö ja paikallisen kulttuurin suojelu. Nepalissa kerätään yhteisöjen omia aloitteita turismin kehittämiseksi ja tutkitaan niiden toteutusmahdollisuudet. Nepalissa on monimuotoinen luonto, muun muassa yli 9 % maailman lintulajeista elää siellä. Tällä hetkellä 2 % Nepalín bruttokansantulosta tulee matkailusta saaduista tuloista ja matkailu on kolmanneksi tärkein ulkomaanvaluutan lähde. Turismin taloutta ja työllisyyttä hyödyttävä kerrannaisvaikutus on kuitenkin paljon suurempi. (Global Finland 2009.)

Suurin osa Nepaliin saapuvista matkailijoista tulee Euroopasta. Himalajalle suuntautuva kiipeilymatkailu kasvaa jatkuvasti, vaikka ilmastonmuutos on tuonut uusia vaaroja kiipeilijöille ja esimerkiksi lumivyöryt ovat entistä yleisimpiä. Jotta ympäristö kestää kasvavan matkailun paineet, tarvitaan uusia toimintatapoja. Nyt Himalajalle lähtevien kiipeilijöiden on rekisteröitävä kaikki ylös viemänsä tarvikkeet ja tuotava ne mukanaan alas. Näin vältetään vesipullojen ja muiden roskien jääminen matkalle. (Global Finland 2009.)

8.1.2 Ympäristötietoinen matkailu

Luonnon kauneus ja ilmasto ovat kaikkein laajimmin hyväksytyt matkailun vetovoimatekijät. Matkailijalle luonnon voidaan ajatella avautuvan kolmen päätekijän kautta, joita ovat maisemat, luonnonnähtävyydet sekä henkilökohtainen osallistuminen. Luontoa on käytetty tehokkaasti matkailun markkinoinnissa. Yleinen ympäristötietoisuus on jatkuvasti lisääntynyt. Huoli ympäristöstä ja lisääntynyt ympäristötietoisuus sekä toisaalta matkailijoiden halu kokea puhdas ja alkuperäinen luonto ovat lisänneet tarvetta kestävän kehityksen periaatteiden toteutumiseen matkailussa. Ympäristövastuullisuus ei rajoitu pelkästään luontoon vaan taajamissa ja kaupungeissa voidaan matkailla ympäristövastuullisesti. (Silvennoinen ym. 1997, 19—20.)

Ympäristövastuullisuuden käsite ei koske ainoastaan matkailuyrittäjää ja matkailijaa, vaan myös ympäristötietoisia paikallisia asukkaita, kulttuuria ja matkanjärjestäjiä. Matkailua, joka ei missään määrin saastuttaisi tai muuttaisi ympäristöään, ei ole olemassa. Käytettävissä on vain menetelmiä, jotka pienentävät matkailusta aiheutuvia ympäristövaikutuksia. Ympäristöä säästävästä matkailusta voidaan puhua silloin, kun matkailun kehittämistavoitteissa otetaan huomioon ympäristösuojeluperiaatteet ja pyritään sovittamaan ne taloudellisten ja määrällisten tavoitteiden kanssa yhteen. Ympäristöä säästävä matkailu on myös matkailun eduksi, siten ehkäistään matkailulle välttämättömien luonnonvarojen liiallinen käyttö ja turvataan niiden uusiutuminen. Ympäristöä säästäviä matkailun muotoja ovat mm. ekomatkailu, luontomatkailu, kestävän kehityksen matkailua, ympäristöä säästävä matkailu sekä vaihtoehtomatkailu. (Silvennoinen ym. 1997, 20—21.)

Matkailun myönteiset suhteet ympäristöön ovat helposti havaittavissa, sillä luonto, kulttuuri ja ympäristö ovat matkailulle elintärkeitä. Niiden suojeleminen ja hoito kuuluvat vastuullisen matkailuelinkeinon perustehtäviin. Jos ympäristö ei ole kunnossa, matkailu kärsii. Matkailijat ovat kasvavassa määrin ympäristötietoisia, ei pelkästään luontomatkailun, vaan myös joukkomatkailunkin alueilla. Matkailijat eivät enää tyydy viettämään lomaansa ruuhkaisissa, ympäristöltään pilatuissa ja epäterveellisissä kohteissa. Tämä panee matkailuelinkeinon parantamaan ympäristöpolitiikkaansa sekä suojelemaan ja hoitamaan ympäristöä. Matkailu voi myös elvyttää kulttuuriperinteitä ja erilaisia tapahtumia ja juhlia. Matkailu on osa elämäntapaa. (Silvennoinen ym. 1997, 40.)

Matkanjärjestäjillä on usein ratkaisevan tärkeä rooli ympäristökysymyksissä. Noudattaessaan paikkaan sidottujen suurten matkailijamäärien politiikkaa matkanjärjestäjät edistävät kohteiden lähiympäristön liikakäyttöä ja aiheuttavat paikalliseen luontoon ja kulttuuriin kohdistuvia ongelmia. Matkanjärjestäjät pitävät suojelualueiden olemassaoloa itsestään selvänä ilmaisena voimavarana eivätkä halua osallistua niiden suojeluun, hoitoon eikä uusien perustamiseen. Toisaalta matkanjärjestäjät näkevät ympäristökysymykset myönteisenä mahdollisuutena edistää elinkeinoaan. Eniten matkanjärjestäjien suhtautumiseen ovat vaikuttaneet joukkomatkailukohteiden ympäristöongelmat ja niistä johtuva matkailijakato. Kun uusia kohteita ei löydy, on ympäristöoloja parannettava nykyisissä. (Silvennoinen ym. 1997, 41.)

Matkailijat suhtautuvat hyvin eri tavoin ympäristökysymyksiin. Joukkomatkailijat eivät yleensä kiinnitä huomiota kohteen ympäristöasioihin, vaan päinvastoin viettävät ylellistä kulutusjuhlaa tunnetuissa joukkomatkailukohteissa, joiden ympäristön laatutaso on yleensä vaatimaton. Osa matkailijoista ei ymmärrä oman tuhlailijan elämäntapansa vaikutuksia matkailukohteen luonto- ja kulttuuriarvoihin. Yksilöllisiä matkoja harrastavat hakeutuvat usein sellaisiin kohteisiin, joissa ei ole paljon muita matkailijoita ja joiden ympäristön laatutaso on korkea. He voivat etsiä paikallisia kontakteja, luontoa ja kulttuuria. Osa jopa toimii aktiivisesti ympäristönhoitotehtävissä. Tällaista matkailua voidaan kutsua vaihtoehtomatkailuksi. (Silvennoinen ym. 1997, 41.)

Luontoa säästävä matkailu on yksi WWF:n eli Maailman luonnonsäätiön teemoista. WWF:n kanta on, että parhaassa tapauksessa matkailu voi olla luonnonsuojelun tehokas liittolainen. Kehitysmaissa hyvin suunniteltu luontomatkailu merkitsee sitä, että paikalliset asukkaat saavat tuloja alueen luonnon säilyttämisestä. Kotimaan matkailun osalta kannattaa myös suosia kestävä matkailua. (Rantapallo 2011.)

8.1.3 Ekomatkailu

Kapealle kohderyhmälle suunnatut ekomatkat voivat saada merkittävää parannusta aikaan kohteen elinoloissa, mutta tämä vaihtoehtomatkailu ei välttämättä vähennä merkittävästi perinteisten valmismatkojen kysyntää. Yhtenä ongelmana on, että käytyään oikealla ekomatkalla keväällä, matkailija saattaa haluta lähteä syksyllä rentoutumaan etelän lämpöön.

Hän saattaa tehdä sen jopa hyvällä omalla tunnolla, onhan hän mielestään edistänyt kestäväällä tavalla paikallisyhteisön elinoloja aiemmin. (Mustonen 2005.)

Pelkkä eko-etuliite ei tee vielä matkasta kestäväää. Jotta niin sanottua ekomatkailua voitaisiin pitää kestäväänä matkailun muotona sen täytyy täyttää lukuisia ehtoja. Kestävä matkailu tapahtuu paikallisväestön ehdoilla, taloudellinen hyöty suuntautuu kohdealueelle ja osa tuloista kyetään suuntaamaan kohteen luonnonympäristön kunnon ylläpitämiseen ja parantamiseen. (Mustonen 2005.)

Ekomatkailun kohteet ovat ympäristön kannalta herkkiä. Jos ekomatkailun tavoitteissa epäonnistutaan, seuraukset voivat olla ympäristön kannalta vakavia. Dave Williams omistaa ekomatkailuyrityksen Thaimaassa ja hänen mielestään termi ekomatkailu on harhaanjohtava. On melkein mahdotonta käydä alueella ja oppia alueesta ilman että jättää jälkiä, mutta toiset yritykset tekevät sen paremmin kuin toiset, Williams tähdentää. (Vanasselt 2005.)

Ekomatkailussa kohdataan samoja ongelmia kuin muussa matkailussa. Ekomatkailu on yleisintä kehitysmaissa, mutta näissä maissa on harvoin lakeja tai säännöksiä, jotka käsittelevät ekomatkailun vastuullista harjoittamista. Ekomatkailun tuloista 90 % Nepal ja Zimbabwen kaltaisissa kohteissa menee muihin maihin. Yleensä ekomatkailu on tehotonta kun vain pieni osa rahasta päätyy kohdeyhteisön käyttöön. Tutkimus on osoittanut, että jopa pienen vaikutuksen aktiviteetit kuten retkeily ja eläinten katselu ovat vaikuttaneet joidenkin eläinten lukumäärään Kalifornian metsissä. Matkailijoiden suuri määrä ekomatkailukohteissa on häirinnyt eläinten asuinympäristöjä. Esimerkiksi Costa Rican luonnonpuistossa käy vuosittain noin 200 000 henkeä, minkä seurauksena eläinten polut ja luonnolliset elinympäristöt ovat häiriintyneet ja lisäksi alue on saastunut ja roskaantunut. Monet ekomatkailun kohdealueet olivat aikaisemmin eristyksissä, joten siellä eläneiden ihmisten elintyyli on häiriintynyt suuren kävijämäärän ja muiden syiden kuten retkipolkujen rakentamisen takia. Pelkästään matkailun vuorovaikutus näiden kulttuurien kanssa, vaikka tarkoitus on hyväkin, aiheuttaa kulttuurien muuttumista. (Jorgensen 2011.)

Voi sanoa, että pelkällä kohteessa käynnillä on jossakin määrin negatiivinen vaikutus. Kuitenkin Williams sanoo, että näyttämällä matkailijoille kohteiden ihmeellisyyden ja kau-

neuden, ympäristötietoisuus kasvaa ja tämä tietoisuus toivottavasti puolestaan lisää matkailijoiden halua säilyttää harvat jäljellä olevat luonnon ihmeet. (Vanasselt 2005.)

Pohjoisen Jäämeren Huippuvuoret-saaristo on viime aikoina ollut esillä yhtenä herkkänä paikkana ilmastonmuutosta seurattaessa ja saarilla on useita arktisen alueen tutkimuslaitoksia. Huippuvuorten tärkein asuttu paikka on n. 2000 asukkaan Longyearbyen nykyaikainen norjalaiskylä 78:nnella leveysasteella. Paikka on alunperin ollut valaanpyynti- ja hiilikaivosyhdyskunta, mutta nykyisin huomattava osa saarelaisista saa toimeentulonsa matkailusta. Vuosittain Huippuvuorten alueella käy noin 60 000 matkailijaa. (Syssemanen på Svalbard 2006.) Osa viettää ajan merellä risteilyaluksilla, osa lentää Longyerbyeen niin esimerkiksi osallistuakseen erilaisille järjestelyille luontoretkille.

Retkien luonne on aiheuttanut ristiriitoja paikallisten matkailuyrittäjien välille. Moottorikelkkamatkailu on kasvanut nopeasti, ja nykyisin ei ole harvinaista nähdä jopa seitsemänkymmenen kelkan ryppäitä usean päivän retkillä. Paikalliset asukkaat tosin itse ovat suuri moottorikelkkojen käyttäjäryhmä, ja kelkkojen käyttö on hyvin vapaata jopa kylän sisällä. Moottorikelkkailun valta-asema ei miellytä paikallista koiravaljakkoretkiä järjestävää ekomatkailuyrittäjää, joka on saanut yhden viidestä ensimmäisestä virallisesta norjalaisesta ekomatkailun sertifikaatista. Hänen mielestään kelkat aiheuttavat melusaastetta ja pilaavat ilmaa ja saastuttavat myös maaperää. Hänen mielestään saarelle pitäisi saada alueita, joilla kelkkailu kokonaan kielletään niin että edes kelkkojen ääntä ei lainkaan tule kuuluviin. (Svalbard villmarkssenter 2011.)

8.2 Vastuullinen matkailu

Yksi tärkeimmistä asioista matkailussa on kohdemaan paikallisen väestön, alkuperäiskansojen ja kulttuurin kunnioittaminen sekä paikallisten tapojen ja perinteiden huomioiminen. Vastuullinen matkailu auttaa ylläpitämään ja säilyttämään paikallista kulttuuriperintöä, joka matkailun suosion kasvaessa saattaa olla vaarassa unohtua matkailijoiden tuomien vaikutteiden mukana. Matkailun ei kuitenkaan tule vaatia paikallisyhteisöjä kaupallistamaan riittejään ja uskonnollisia menojaan viihteen nimissä. (Suomen matkatoimistoalan liitto 2010.)

Sekä matkanjärjestäjä että matkailija itse voivat pienentää aiheuttamaansa kuormitusta monin tavoin. Matkailija voi esimerkiksi vertailla hotelleja ja kysellä, mitä niissä on tehty veden ja energian säästämiseksi sekä jätteiden synnyn ehkäisemiseksi. Matkailija voi myös itse säästää vettä ja energiaa. Kanarian saarilla keskimääräinen luksushotellissa asuva matkailija kuluttaa vajaassa kolmessa viikossa saman verran vettä kuin paikallinen maanviljelijä vuodessa. (World Wide Fund for Nature 2009.)

Useimmissa matkailukohteissa luonnonvarat ovat julkisessa omistuksessa ja matkailijoiden käytettävissä, vain harvoin ne ovat yksityisomistuksessa. Paikalliset ihmiset, jotka ovat matkailuelinkeinon palveluksessa, ovat valmiita sietämään ja hyväksymään matkailusta aiheutuvia ympäristöongelmia, jos matkailijat itse ovat tyytyväisiä ja palaavat kohteeseen. Toisaalta taas ne paikalliset, jotka eivät millään tavoin hyödy matkailusta, menettävät osan omasta elintasostaan matkailuelinkeinolle verovaroin rakennetun infrastruktuurin tullessa matkailijoiden vapaaseen käyttöön. Matkailutuloja tulisikin ohjata nykyistä laajemmin paikallisväestölle käyttämällä mahdollisimman paljon paikallisia palveluita ja tuotteita. (Silvennoinen ym. 1997, 40.)

8.3 Reilu matkailu

Avara Maailma on syyskuusta 2002 toiminut matkatoimisto. Se tarjoaa toiminnallisia matkaelämyksiä kaukana massaturismista. Avara Maailma on kehittämässä yhteistyössä kansainvälisen Tourism Concern -järjestön kanssa reilun matkailun konseptia. Reilu matkailu lähtee siitä perusolettamuksesta, että matkailun hyödyt ja haitat on mahdollista jakaa paljon nykyistä oikeudenmukaisemmin. Tämä tarkoittaa sekä taloudellisen, eettisen että ympäristönsuojelullisen näkökulman huomioimista. (Avara Maailma 2002.)

Reilu matkailu konsepti pitää ensiarvoisen tärkeänä, että vastaanottavien kulttuurien itseisarvoa kunnioitetaan, eikä isäntiä vaadita kaupallistamaan riittejään ja uskonnollisia menojaan viihteen nimissä. Myös matkailijoiden tulee huomioida vallitsevat tavat ja perinteet. Reilu matkailu edellyttääkin myös asiakkaiden huomioivan reilun matkailun periaatteet osallistuessaan järjestettäville matkoille. (Avara Maailma 2002.)

Vuodesta 2003 on toiminut reilun matkailun yhdistys, joka on vapaaehtoinen kansalaisjärjestö. Sen tarkoituksena ei ole kieltää matkailua tai sen kasvua, mutta se kysyy, onko oikeudenmukaista, että usein vähemmän kehittyneisiin maihin tai kotimaan syrjäseuduille mennessämme ihailimme luonnon kauneutta ja koskemattomuutta, mutta samalla lisäämme matkailun tuomia haittoja ilman, että paikalliset ihmiset saavat matkailusta hyötyä. (Kansan uutiset 2010.)

Reilun matkailun yhdistyksen ohjeet reilulle matkailulle, jotka sopivat niin kotimaan kuin ulkomaan matkailuun, ovat yksinkertaiset. Hankitaan tietoa matkakohteesta, matkustetaan huippusesongin ulkopuolella, valitaan vastuuntuntoinen matkanjärjestäjä, suositetaan paikallista, säästetään energiaa ja vettä, minimoidaan jätteet, kunnioitetaan paikallista kulttuuria, suojellaan ihmisiä, luontoa ja eläimiä sekä kerrotaan nähdystä ja koetusta. (Kansan uutiset 2010.)

Suomen Tietotoimiston uutinen Helsingin Sanomissa kertoo, että matkailualalle kaavailaan reilun kaupan merkkiä. Merkin tavoitteena on, että nykyistä suurempi osuus kehitysmaiden matkailussa liikkuvista rahoista ohjautuisi paikallisille ihmisille. Merkin saisivat matkanjärjestäjät, jotka toimivat kansainvälisesti määriteltyjen taloudellisten, eettisten ja ekologisten kriteerien mukaan. Matkanjärjestäjien tulisi välttää välikäsiä ja tehdä sopimukset suoraan paikallisyhteisöjen kanssa, näin suurempi osuus voitosta päätyisi paikallisille. Reilun matkailun yhdistyksen puheenjohtajan Mari Meron mukaan tavoitteena on selkeä merkki, joka auttaisi matkailuvalintojen tekemisessä. Matkakohteella ei ole reiluuden kannalta merkitystä, vaikka ajatus on lähtenyt kehitysmaiden yhteiskunnallisesta tilanteesta. Suomessakin tulee matkustaa reilusti. Esimerkiksi Lappiin matkustetaan usein omat eväät ja varusteet mukana, eikä turistin käynnistä jää alueelle välttämättä euroakaan. Silti odotetaan, että paikalliset palvelut ja reitit ovat automaattisesti ilmaiseksi matkailijoiden käytävissä. (Helsingin Sanomat 2003.)

9 POHDINTA

Matkailun maailma on moninainen. Matkailu antaa mahdollisuuden tutustua uusiin kulttuureihin sekä monipuoliseen luontoon. Matkailu on elinkeino, se luo työpaikkoja ja antaa taloudellista turvaa. Maailma pienenee kun on mahdollista matkustaa. Matkailu on maailmalaajuista. Hyvät liikenneyhteydet helpottavat matkustamista kauemmaksi kohdemaasta, tuntuu että kaikki kolkat maapallolla on tavoitettavissa.

Matkustamisessa on kysymys kohtaamisesta, vuorovaikutuksesta matkailijan ja matkakohteen välillä. Kohdealueella tapahtuvalla vuorovaikutuksella on niin taloudellisia, fyysisiä, kuin sosiaalisiakin vaikutuksia kohdealueelle. Kestävän kehityksen idea on yrittää järjestää matkailutapahtuma niin, että vaikutukset kohdealueella olisivat myönteisiä sekä matkailijan että kohteen kannalta. Jos ne ovat myönteisiä pelkästään tai pääasiassa vain matkailijan kannalta, niin kyse on riistämisestä ellei suoranaista rikollisuudesta. Joka tapauksessa se mitä kohdealueella tapahtuu ja millaisia terveisiä matkailijat vievät takaisin lähtöalueelleen, vaikuttaa matkailun kysyntään ja muotoihin kyseiselle alueella, myönteisesti tai kielteisesti. On kaikkien etu, että vaikutukset ovat voittopuolisesti myönteisiä. Matkustaminen on minulle tärkeä asia. Yksi syy siihen, että tässä työssä keskityn matkailun haittapuolten kartoittamiseen on, että parempi ymmärtäminen ja tietoisuus haittapuolista auttaa vähentämään niitä.

Matkailu vaikuttaa maailmanlaajuisesti, sillä on vaikutusta ympäristöön, kulttuuriin, alkuperäisväestöön, luontoon ja eläimiin. Aina vaikutukset eivät ole myönteisiä. Iso ongelma on ympäristön vaurioituminen, isoimmat päästöt tulevat lentoliikenteestä ja pienimmät junaliikenteestä. Myös risteilyaluksien jätteet saastuttavat vesistöjä. Hotelleissa kulutus kasvaa sen mukaan kuinka suuri hotelli on.

Köyhtyminen ja luonnonvarojen tuhlaaminen ovat todellisia ongelmia maailmalla. Tuntuu pahalta, että matkailu lisää näitä vaikka sen vaikutus voisi olla päinvastainen. Hyvät ratkaisut ja ongelmien minimointi ovat avainsanoja matkailun haittojen vähentämisessä. Lentoliikenne aiheuttaa eniten saasteita matkailussa, mutta tämä on tiedossa, ja joka tapauksessa vasta lentoliikenne mahdollistaa matkustamisen nopeasti ja kauas. Kyse mielestäni on

enemmänkin ongelmista paikallisella tasolla. Luonnossa kulkeminen kuluttaa maastoa, joten on parempi käyttää merkittyjä reittejä. Silloin luonnossa liikkuminen on mahdollista, mutta luontoa ei vahingoiteta enempää kuin on pakko.

Roskaantuminen on yksi matkailun aiheuttama ongelma. Maailmalla matkatessa tajuaa, kuinka puhdasta meillä Suomessa on, vaikka välillä tienvarressa muutamia roskia näkee-kin. Varsinkin kehitysmaissa jätehuolto on alkeellista. Matkailusta saatuja rahoja voisi suunnata jätteen lajitteluun ja kaatopaikkojen rakentamiseen. Näin roskat ovat tietyissä paikoissa eivätkä joka puolella, ja luonto sekä eläimet kiittävät. Meressä on laaja eläinkunta, joka kärsii roskaamisesta, eikä roskien heittämien mereen edistä matkailijankaan etua. Roskaaminen ei edes rajoitu pelkästään maapallolle vaan ulottuu myös maan ulkopuolelle ilmakehään ja avaruuteen. Matkamuistokaupassa ei ole tarpeellista myydä uhanalaisia eläimiä. Matkamustoja on suuri valikoima, joten varmasti selvittää ilman eläinten luita tai nahkoja. Korallit ja simpukat ovat kauniimpia omassa kasvuympäristössään.

Matkailun haitat eivät jää pelkästään luontoon tai eläimiin. Matkailun haitat koskevat myös ihmisiä. Suuri ongelma on ihmiskauppa, joka tapahtuu matkailun varjolla. Seksiturismin uhreista suuri osa on naisia ja lapsia. Köyhissä maissa naiset eivät useinkaan näe muuta tietä ansaita elantonsa kun toimia prostituoituna ja myydä itseään länsimaista tuleville asiakkailleen. Seksiturismi on suuri liiketoiminta varsinkin Aasiassa.

Halusin tehdä työni matkailun haitoista ja niiden vähentämisestä, koska pidän matkustamisesta, eikä tarkoitukseni ole toivoa, että matkustaminen lopetettaisiin kokonaan. Matkailun pitäisi olla hyvä asia. Matkailulla on haittoja, mutta kun ne tiedostaa, voi asioille tehdä jotakin ja tätä kautta matkailu on sekä matkailijan että kohdemaan kannalta myönteinen asia. Matkailua on mahdollista kehittää niin, että kukaan ei siitä kärsi sen enempää kuin on pakko.

Työtä tehdessä ongelmat, joihin törmäsin, liittyivät paljolti sopivien lähteiden löytämiseen sekä paineisiin, joita itse itselleni asetin. Monipuolisten lähteiden löytäminen oli haasteellista, mutta tunnen onnistuneeni siinä hyvin. Ongelmat matkailussa tulivat esille useissa lähteissä ja ne olivat samoja. Koska halusin työssäni tuoda esille mahdollisimman paljon eri haittoja, niihin lähteiden löytäminen osoittautui haasteelliseksi. Onneksi Internet oli

apunani ja sitä kautta löysin mahdollisimman paljon tietoa siihen vaiheeseen kun lähteet alkoivat kiertämään kehää.

Oli vaikea välttää turhautumisen tunnetta. Matkailussa on ongelmia, jotka olisi pienellä työllä vältettävissä. Sitten tietysti myös suurempia ongelmia, joiden korjaamiseksi ei yksi ihminen voi tehdä juuri mitään, vaan tarvitaan suurempia voimavaroja. Rahanahne maailmaa saa ahdistuneeksi. Pitäisi olla selvä asia, että kohdemaassa kulutettu raha jää sinne, eikä tule kiertoteitä takaisin lähtömaahan. Itse matkustaessani olen kiitollinen, kun saan tulla kohdemaahan vieraaksi ja käyttäydyn sen mukaisesti. Kun ei ole paljoa rahaa, on tärkeää katsoa, mihin rahat käyttää. On tärkeää ostaa tuotteita, jotka ovat paikallisia. Tätä työtä tehdessäni olen kiinnittänyt enemmän huomiota ostopäätöksiini matkustaessa.

Internet on täynnä tietoa ja mahdollisuuksia. Tähän kaikkeen tietoon on syytä asennoitua kriittisesti. Huomasin, että eri lähteet kuvasivat samoja kohteita ja asioita hyvinkin vaihtelevasti.. Asiantunteva ja luotettava tietolähde olisi arvokas. Matkailun alalla tällainen on esimerkiksi matkatoimisto, jota toimeksiantajani Matka-Ilo edustaa. Heillä on omakohtaisia kokemuksia ja he kouluttavat itseään jatkuvasti pysyäkseen mukana nykypäivän haasteissa. Matkailun alalla sähköinen tieto tuskin koskaan korvaa henkilökohtaisia kokemuksia.

Olen tyytyväinen opinnäytetyöni aiheeseen. Se antoi minulle paljon ja minä kasvoin tämän projektin aikana. Aiheeni oli mielenkiintoinen alusta loppuun asti. Mielestäni kun tietää vastuun matkailijana, matkustaminen kannattaa aina.

LÄHTEET

- Adventure Life. 2011. Conservation Challenges in the Galapagos. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.adventure-life.com/articles/galapagos-conservation-177/>. Luettu 15.2.2011.
- Airaksinen, T. & Vilkkä, H. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Tammi.
- Aurinkomatkat. 2010. Yritysinfo. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.aurinkomatkat.fi/info/yritysinfo/aurinkomatkosten-kestavan-matkailun-ohjelma>. Luettu 17.11.2010.
- Avara Maailma. 2002. Reilu matkailu - Onko sitä?. Www-dokumentti. Saatavissa: http://www.avaramaailma.com/index_reilu.html. Luettu 10.10.2010.
- Finnmatkat. 2010. Kestävä matkailu. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.finnmatkat.fi/35940/Kestava-matkailu/>. Luettu 17.11.2010.
- George, E.W. 2002. Tourism, globalization and sustainable development: are these contravening concepts. Pdf-dokumentti. Saatavissa: <http://lin.ca/Uploads/cclr10/CCLR10-34.pdf>. Luettu 31.1.2010.
- Global Finland. 2009. Kehityksessä uskotaan matkailuun. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://global.finland.fi/public/default.aspx?contentid=160227&nodeid=15782&contentlanguage=fi-FI>. Luettu 15.2.2011.
- Gonsalves, P. 1999. Globalisation and tourism: Deadly mix for indigenous people. Www-dokumentti. Saatavissa: http://www19.homepage.villanova.edu/karyn.hollis/prof_academic/Courses/2041-Travel/globalization_&_tourism.htm. Luettu 1.2.2011.
- Helsingin Sanomat. 2003. Matkailubisnekseen halutaan oma reilun kaupan merkki. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Matkailubisnekseen+halutaan++oma+reilun+kaupan+merkki/HS20030706SI1YO07yi1?useToken=true>. Luettu 11.2.2011.
- Hemmi, J. 2005. Matkailu, ympäristö, luonto osa 1. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Hiltunen, S. & Sinivuori, K. 2010. Päijät-Hämeen maaseutumatkailun kehittämissuunnitelma. Pdf-tiedosto. Saatavissa: <http://www.sysma.fi/filelibrary/MaaseutumatkailunKehittamissuunnitelma2010-2015.pdf>. Luettu 30.1.2011.
- Inter – American Development Bank. 2005. Multilateral Investment Fund approves \$1,863,000 for sustainable development of Galapagos Islands. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.iadb.org/en/news/news-releases/2005-09-23/multilateral-investment-fund-approves-1863000-for-sustainable-development-of-galapagos-islands,887.html>. Luettu 15.2.2011.

Inter – American Development Bank. 2010. Galápagos: a different kind of evolution. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.iadb.org/en/news/webstories/2010-03-14/sustainable-tourism-in-galapagos-inter-american-development-bank-idb.6568.html>. Luettu 15.2.2011.

Ihmisoikeudet. 2007. Ihmiskauppa. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.ihmisoikeudet.net/ihmiskauppa>. Luettu 28.1.2010.

Iltalehti. 2010. Suomalaisten seksisuosikki. Www-dokumentti. Saatavissa: http://www.iltalehti.fi/uutiset/2010112612697631_uu.shtml. Luettu 14.2.2011.

Jorgensen, A. 2011. Negative Impacts on Ecotourism. Www-dokumentti. Saatavissa: http://www.ehow.com/facts_5649615_negative-impacts-ecotourism.html. Luettu 14.2.2011.

Kansan uutiset. 2010. Reilu matkailija suosii paikallista. Verkkolehti. Saatavissa: <http://www.kansanuutiset.fi/uutiset/kotimaa/2181272/reilu-matkailija-suosii-paikallista>. Luettu 10.10.2010.

Kuningaskuluttaja. 2003. Lomamatkallakin voi tehdä eettisiä valintoja. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://kuningaskuluttaja.yle.fi/node/620>. Luettu 11.2.2011.

Laakkonen, S. 2006. Kestävä kehitys ja Lapin matkailuelinkeino. Lapin liitto: Pdf-tiedosto. Saatavissa: http://reilumatkailu.meizo.com/sites/reilumatkailu/files/Sami_Laakkonen_no_pics.pdf. Luettu 30.1.2010.

Matka-Ilo. 2011. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.matkailo.fi/matka-ilo/yritys/>. Luettu 26.2.2011.

McLaren D. & Pera L. 1999. Globalization, tourism & Indigenous Peoples: What you should know about the World's largest industry. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.planeta.com/planeta/99/1199globalizationrt.html>. Luettu 28.1.2010.

Mustonen P. 2005. Kestävää matkailua. Www-dokumentti. Saatavissa: http://www.kepa.fi/kumppani/arkisto/2000_3/350. Luettu 31.1.2010.

Paavilainen, M. 1992. Myötätuulta. Helsinki: Kirjapaja

Rantapallo. 2011. Kestävää ja reilua matkailua. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.rantapallo.fi/matkailu/kestavaa-ja-reilua-matkailua/>. Luettu 30.1.2011

Saukkonen, P. 1999. Matkailu ja globalisaatio. Helsinki: Suomen YK-liitto/Maailmankansalaisen kypsyyskoe.

Silvennoinen, H., Tahvanainen, L. & Tyvärinen, L. 1997. Kestävä matkailu. Savonlinna: Joensuun yliopisto.

- Sippola, S. 2007. Vilkkään matkailukeskuksen asukkaana, kysely Ylläksen ja Levin paikallisväestölle. Jyväskylän ammattikorkeakoulu: opinnäytetyö. Saatavissa: <https://oa.doria.fi/bitstream/handle/.../TMP.objres.454.pdf>. Luettu 31.1.2010.
- Suomen matkatoimistoalan liitto. 2010. Matkailun sosiaalikuttuuriset vaikutukset. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.smal.fi/index.php?438>. Luettu 30.1.2010
- Sysselmannen på Svalbard. 2006. Tourism statistics for Svalbard. Pdf-tiedosto. Saatavissa: www.sysselmannen.no/Tourism_statistics_1997-2006_iX9sq.pdf.file. Luettu 15.2.2011.
- Svalbard Villmarkssenter. 2011. Svalbard Villmarkssenter, sertifisert ekoturismebedrift. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.svalbardvillmarkssenter.no/reiser/no/.html>. Luettu 15.2.2011.
- Taloustutkimus. 2007. Kvalitatiivinen tutkimus. Www-dokumentti. Saatavissa: http://www.taloustutkimus.fi/tuotteet_ja_palvelut/tiedonkeruuratkaisut_ja_monitila/kvalitatiivinen_tutkimus/. Luettu 13.2.2011.
- The Economist. 1998. Vanishing breed? 8.1.1998. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.economist.com/node/110015>. Luettu 13.3.2011.
- The Economist. 2008. Shellshock. 27.3.2008. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.economist.com/node/10926493>. Luettu 13.3.2011.
- The Economist. 2010a. On the extinction of species. 3.6.2010. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.economist.com/node/16281325>. Luettu 13.3.2011.
- The Economist. 2010b. A danger list in danger. 26.8.2010. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.economist.com/node/16891951>. Luettu 13.3.2011.
- The Code. 2010. Code of conduct for the protection of children from sexual exploitation in travel and tourism. Www-dokumentti. Saatavissa: http://www.thecode.org/index.php?page=1_1. Luettu 18.11.2010.
- Tjäreborg. 2010. Ympäristötietoa. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.tjareborg.fi/ymparistotietoa>. Luettu 17.11.2010.
- Travelife. 2011. Travelife Collection. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.travelifecollection.com/home>. Luettu 14.2.2011.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.
- Vanasselt, W. 2005. Travelling to Sustain—and Degrade—Nature. Saatavissa: http://archive.wri.org/newsroom/wrifeatures_text.cfm?ContentID=3300. Luettu 14.2.2011.
- Verhelä, P. 2000. Matkatoimisto-palvelut. Helsinki: Edita.
- Virpikari, A. 2011. Sähköpostihaastattelu 31.1.2011. Matka-Ilo Oy.

Vuoristo, K-V. 2002. Matkailun muodot. Porvoo: WSOY.

Vuoristo, K-V. 2003. Matkailun maailma. Helsinki: WSOY.

Vuoristo, K-V & Vesterinen, N. 2002. Lumen ja Suven maa. Porvoo: WSOY.

Vihreä Polku. 2010. Matkaillaan kestävästi. Www-dokumentti. Saatavissa: http://www.vihreapolku.info/kestava_kehitys/parempia_valintoja_-_turkulaisen_toiminta-_ja_kulutusopas/matkaillaan_kestavasti. Luettu 26.9.2010

World Wide Fund for Nature. 2009. Matkailun vaikutukset. Www-dokumentti. Saatavissa: http://www.wwf.fi/ymparisto/ekomatkailu/matkailun_vaikutukset.html. Luettu 28.1.2010.